

IV. Jardunaldiak

LURRALDEA & HIZKUNTZA

Arnasguneen prebentziotik
garapenera

Azpeitia
Sanagustin Kulturgunea

2018ko urriaren 10ean

Gipuzkoako
Foru Aldundia

Euzko Legebiltzararen
KONTSEILUA

UDALERRI
EUSKALDUNEN
MANKOMUNITATEA

Ogaindegia

azpeitiko udala
denon artean

IV. JARDUNALDIAK

LURRALDEA & HIZKUNTZA

**ARNASGUNEEN PREBENTZIOTIK
GARAPENERA**

**AZPEITIAN,
2018ko URRIAREN 10a**

Udako Euskal Unibertsitatea
Bilbo, 2018

Argitaraldia: 2018ko abendua

Ale kopurua: 150

Baimena: Creative Commons BY-NC-SA

Gipuzkoako Foru Aldundia (Euskara Zuzendaritza Nagusia) eta egileak

Argitaratzailea: Udako Euskal Unibertsitatea

Gipuzkoa plaza z.g. – 20004 Donostia

Editorea: Anartz Ormaza Ugalde

Maketazioa: Nekane Intxaurtza Etxebarria

Inprimatzailea: PRINTHAUS S.L., Bilbo

Azalaren diseinua: Igor Markaida

ISBN: 978-84-8438-680-3

AURKIBIDEA

Arnasguneak: prebentziotik garapenera. Kokapena

Iker Salaberria (Kontseiluko koordinatzailea)	5
---	---

Hizkuntza-korridoreak saioa

Hizkuntza-korridoreak, Ekologiaren begiradatik

Itsaso Olaizola Azurmendi (Ekogunea)	9
--	---

Hizkuntza-korridoreak, Arkitekturaren begiradatik

Iurdana Txintxurreta Rotaetxe (Arkitektoa)	15
--	----

Hizkuntza-korridoreak saioa

Gidaria: Anartz Ormaza (Arkitektoa, Eragin Linguistikoaren Ebaluazioan

Unibertsitate Aditua, UEU)	19
----------------------------------	----

Oreka eta garapen endogenoa saioa

Ekonomia-garapen endogenorako esperientzia komunitarioa

Joseba Mikel Garmendia Albarracin (UPV/EHU)	27
---	----

Oinarritzko zerbitzuen eskualde-garapena

Xabier Bengoetxea (Hezkuntzako hizkuntza-normalizazioko teknikari ohia)	33
---	----

Kultura eta identitatea saioa

Arnasguneen itogune. Euskalduntasunaren eraikuntzari begirada bat genero-berdintasunetik edo euskalduntasunaren eraikuntza maskulinitatetik

Lorea Agirre Dorronsoro (JAKIN aldizkariko zuzendaria)	41
--	----

Garapen soziokulturala

Xabier Gantzarain (Idazlea, Azpeitiko Kultur Mahaiko kidea)	45
---	----

Kontzientziaren arnasguneak

Gidaria: Gari Goikoetxea (BERRIAko kazetaria)	49
---	----

Mahai-ingurua: tokiko garapena eta hizkuntza

Mahai-inguruaren laburpena

Anartz Ormaza.....55

Genero eta lurralde-desorekaren ikuspegitik

Miren Elgarresta (Gipuzkoako Foru Aldundia)

Kulturgintzaren ikuspegitik

Xabier Amuriza (Bertsolaria eta idazlea)

Gidaria: Imanol Esnaola (GAINDEGIako koordinatzailea)

ONDORIOAK

Ondorioen irakurketa

Miren Segurola (UEMA)65

ERANSKINA

Arnasguneak: prebentziotik garapenera

Iker Salaberria (Kontseiluko koordinatzailea)69

ARNASGUNEAK: PREBENTZIOTIK GARAPENARA

Iker Salaberria | Kontseiluko koordinatzailea

KOKAPENA

Aski hedatu den ideia da lurgune euskaldunek edo arnasmune geografikoek berebiziko garrantzia dutela euskararen normalizazio-prozesuan. Euskaldun kopuru handia duten herriak eta auzoak dira, euskaraz normaltasunez eta naturaltasunez bizi direnak, eta normalizatutako edozein hizkuntzak bete beharko lituzkeen funtzioak betetzen ditu euskarak, beren egunerokoan. Mendekotasun-egoeran dago euskara, eta arnasmuneak behar ditu, egungoari eusteko eta esparru berriak irabazteko. Horregatik, lan-ildo oso bat abiatu genuen, 2013an, udalerri euskaldunak bizirik mantentzeko, soziolinguistikoki diren modukoak izaten jarrai dezaten.

Lurraldea eta Hizkuntza (LUHI) jardunaldietako hiru edizioek ondorio argi bat utzi dute: hizkuntza-politikek duten zeharkakotasuna. Alegia, euskararen normalizazio-prozesuan, kasu askotan, zeregin edo ondorio nabarmenagoak dituztela hizkuntza-politikako sailetik aparteko beste sailetatik egiten diren politika publikoek. Hain zuzen ere, LUHIko azkeneko edizioan argi ikusi zen arnasmune gehienetan euskararen ezagutzak izaniko atzerakada estuki lotzen zela etxe berrien eraikuntzarekin eta herritar berrien etorrerarekin. Horregatik, lehen urrats gisa, herri-erakundeen politikan prebentzioaren ikuspegia txertatzeko ildoak landu genuen, garatzen duten ohiko jarduerak kalterik ez eragiteko gune euskaldunen euskarazko gizarte-bizitzan eta kultur garapenean.

Orain, beste urrats bat aurrerago egin behar dela ikusi dugu, prebentzioaren ikuspegitik igaroz, lurgune euskaldunen eta arnasmuneen garapen iraunkorra bermatzeko oinarriak proposatzera. Izan ere, eremu horiek sendotzean eta zabaltzean jotzen dugu normalizazio-prozesu orokorraren arrakasta, hein handi batean. Horrela, aipatutako proposamena osatzeko prozedurari begira honako helburu hau zehaztu genuen:

Prozesu honetan helburua lurgune euskaldunen garapen jasangarri baterako aintzat hartu beharreko irizpideak eta oinarriak proposatuko dituen dokumentua osatzea izango da. Horretarako, garapen horretan zeresana izan dezaketen alderdi/politika desberdinak aztertzea eta horien inguruko proposamenak mahaigaineratzea bilatuko da.

Dokumentu hau beraz, ez dugu dokumentu itxi gisa ulertzen. Dokumentu irekia eta bizia izatea bilatzen dugu. Arnasguneen garapen jasangarriaren inguruko eztabaidan ekarpen bat egingo duena eta, espero dezagun, ondorengo urteetako garapen-bide horretan urratsak egiten joateko ideia baliagarriak eskainiko dituen. Eztabaidarako zabalik eskaintzen dugu, beraz, dokumentua, baina bai eta eztabaida zabaltzeko ere. Izan ere, euskararen normalizazioak ondorengo urteotan aurrera egingo badu, ezinbestekoa izango da arnasguneen garapen jasangarria.

Argitalpen honen amaieran aurkitu daiteke atxikita «Arnasguneak: prebentziotik garapenera» txostena bere osotasunean, eranskin moduan.

HIZKUNTZA-KORRIDOREAK SAIOA

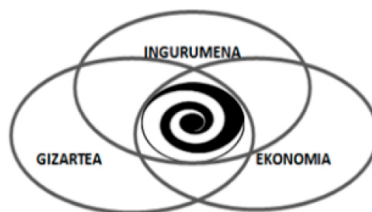
HIZKUNTZA-KORRIDOREAK, EKOLOGIAREN BEGIRADATIK

Itsaso Olaizola Azurmendi | Kutxa Ekogunea

Hizkuntza-ekologiak garapen-eredu jasangarriaren barruan kokatzen du hizkuntzen biziberritzea, eta ekologiaren begirada, ingurumen-babeserako teknikak eta aktibismoa hizkuntzetara ekartzen ditu. Artikulu honetan, naturguneak eta bioaniztasuna babesteko erabiltzen diren korridore ekologikoak eredutzat hartu eta arnasmuneen arteko hizkuntza-korridoreak sortzea, planifikatzea eta arautzea proposatzen da. Batetik, lurralde-politiketan eraginez eta lotura fisikoak sustatuaz, eta, bestetik, modu osagarrian, arnasmuneetako kapital soziala aktibatuz eta hiltunen eta hizkuntza-komunitatearen arteko fluxuetan eraginez.

Hizkuntza-ekologiak garapen-eredu jasangarriaren barrun kokatzen du hizkuntzen biziberritze-prozesua; izan ere, garapen jasangarriaren dimentsio soziokulturalaren muinean dago hizkuntza.

Garapen jasangarria:
Hizkuntzen garapen jasangarria helburu

Lurralde-garapena hizkuntza- eta kultura-garapenik gabe?
Hizkuntza-garapena lurralde-garapen jasangarririk gabe?

ALDA DEZAGUN SISTEMA EZ KLIMA, EZ HIZKUNTZA

Ekologiaren begirada —ekosistemikoa, konplexua, dinamikoa—, *ezagutza eta babes-tresnak* —kontrol, plangintza eta sustapenezko teknikak— eta *aktibismoa* —zientzia interbentzionista— *hizkuntzetara ekartzea proposatzen du hizkuntza-ekologiak*. Finean, hizkuntza-justizia hizkuntza gutxiagotuetako hiztun eta hiztun-komunitateentzat eta babes-neurri orekatzaileak euskaratik eta euskaraz garatu ahal izateko.

«Arnasguneen Garapen Jasangarriaz» lanean parte hartu dugunok ondorioztatu dugu arnasguneetako 7 erronken artean bat arnasguneak saretzea (korridoreak) eta hedapena garatzea dela. Abiapuntua hori izanik, artikulu honetan bi ideia nagusi nabarmenduko ditut: batetik, arnasguneen garrantzi ekologikoa eta estrategikoa azpimarratzea; bestetik, naturguneak eta bioaniztasuna babesteko erabiltzen diren korridore ekologikoak eredutzat hartuta, arnasguneen arteko hizkuntza-korridoreak sortzea, planifikatzea eta arautzea.

1) Lehengo ideia: *arnasguneak hizkuntzen biziberritzerako estrategikoak dira*, bai euskarari dagokionez, baita beste berezko hizkuntza endemiko gutxiagotuen kasuan ere. Lagun batek zioen gisan, zer litzateke gaelikoaren egungo egoera, Irlandan arnasguneak babestu izan balira?

Ekologian biak dira beharrezko: batetik, hiriguneen aztarnari eta eraginari mugak ezartzea (lurraldearen artifizializazio-indizea, airearen kalitatea, lurzoru eta ibaien kutsadura, zarata, hondakinak, elikadura eta nekazaritza-eredua), eta, bestetik, natur baliabideak (parke naturalak eta bioaniztasuna) eta haien konektibitate ekologikoa (korridoreak-Natura 2000 Sarea) zaintzea. Analogiaz esan daiteke euskararen biziberritzean lehentasuna hiriek edo arnasguneek duten aukeratu beharra begirada dikotomiko faltsu batean oinarritzen dela. Izan ere, arnasguneetako hiztunek ekarpen ekologikoa egiten dute arnasguneetatik kanpo ere, eta, gainera, hirietako zein arnasguneetako euskal hiztunak ahaldunduaz eta konektatuaz, bi norabideko fluxu egokiak sustatu eta euskararen erabilera eta kalitatea areagotu daiteke.

Arnasguneen balio estrategikoaren gako garrantzitsu bat garapen-eredua, ondo bizitzea eta euskara lotzean datza. Pertsonen eta taldeen beharrak erdigunean jartzen dituen garapen- eta hirigintza-ereduaren beharraz hitz egiten da egun begirada anitz eta osagarrietatik, hala nola ekologiatik, generoaren begiradatik bai eta osasunari eta inklusioari dagokienez ere. Hizkuntzara etorruta, hiri eta herri jasangarriak euskaraz bizitzeko aukerak eskaintzen dituztenak dira. Euskaraz bizitzea ondo bizitzearekin eta garapenarekin lotzea falta zaigu, arnasguneekiko pertzepzio subjektiboetan eragin beharra dago.

Arnasguneen balio ekologikoaren argudioen zerrenda zabala izanda ere, honako hauek azpimarratu daitezke: euskararen lurraldean euskara hizkuntza gutxiagotua bada ere, arnasguneetan euskarak funtzio eskusiboak ditu; euskararen naturguneak dira arnasguneak, euskara natural egiten da bertan; estres linguistikorik gabe eta

euskaratik izateko aukera handiagoa da arnasguneetan; testuinguru euskaldunek eragin positiboa dute hizkuntzaren erabileran eta «beharrezko» gertatzen da euskara ikasi-erabiltzea; corpusari dagokionez, hizkuntza (estandarra eta aldaerak) bizia izaten da euskara arnasguneetan; eta hiztun-tipologia berezitua duten lurraldeak dira, ezagutza eta kalitate-maila handiko hiztunak orokorrean, nahiz eta ez beti erresilienteak edo kontzientzia linguistikodunak.

Eta hala izanda ere, euskararen erabileraren azken datu soziolinguistikoek erakutsi dutenez, eta jardunaldian zehar aipatu diren kezkek ikusirik, arnasguneak aberatsak bezain hauskorak dira eta arnasguneen egoera ez da oraintxe aipatu bezain idilikoa. Aktibaziorako lehen pausoa, krisi ekologikoarekin gertatzen den gisan, arnasguneen galeraren arriskuez jabetzea eta zer galduko litzatekeen barneratzea izan daiteke.

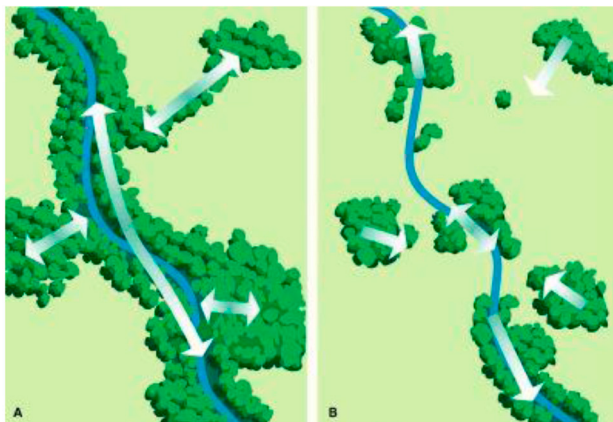
2) Bigarren ideia: lurraldea kudeatuaz eta *hizkuntza-korridoreen bidez, arnasguneak sortu, planginifikatu eta saretzeko aukera dago*. Arnasguneetako euskaldunek arnasguneetatik kanpo ere euskal giroa eta euskalduntasuna indartu dezakete, arnasgune berriak sortzeraino.

Arnasguneen arteko lotura hauek fisikoak eta kulturalak izan daitezke, modu osagarrian:

2.1.) *Hizkuntza-korridore FISIKOEN bidez eta lurralde-politikak baliatuaz, arnasguneak konektatu daitezke.*

Gero eta argiago ikusten eta neurtzen ari dira lurraldetasunak, lurralde-antolamendu politikek eta hirigintzak arnasguneetako euskararen erabileran duten eragina eta, beraz, aurrerantzean lurraldea garatzeko zehazten diren *proiektuak* —bidegorria, trena, eskola txikia, kafe-antzokia, industriagune endogenoa...—, *planak* —lurralde-antolamendu planak, mugikortasun-plana, etxebizitza-plana, turismo-plana, naturguneetako planak... — eta *gobernantza-ereduak eta politikak* —ekonomikoa, soziala eta ingurumenezkoa— *euskararen biziberritzerako ere baliatzea proposatu daiteke*. Bide horretan, pauso garrantzitsu bat izan da, Ingurumen Eraginen Ebaluazioa eredu hartuta, *Eragin Linguistikoen Ebaluazioa* abiatzea.

Atal honetan, korridore ekologikoen teknika hizkuntzetara ekartzea da egiten den proposamena. Gaur egun, gizakia da habitat naturalak eta izaki bizidunen populazioak banantzearen erantzule nagusia, eta galera horri aurre egiteko korridore ekologikoak baliatzen dira. Korridore ekologikoak habitaten arteko bizidunen (flora eta fauna) mugimendua ahalbidetzen duten paisaiako elementu linealak dira (Rosenberge, 1997).

Iturria: rivercare.org

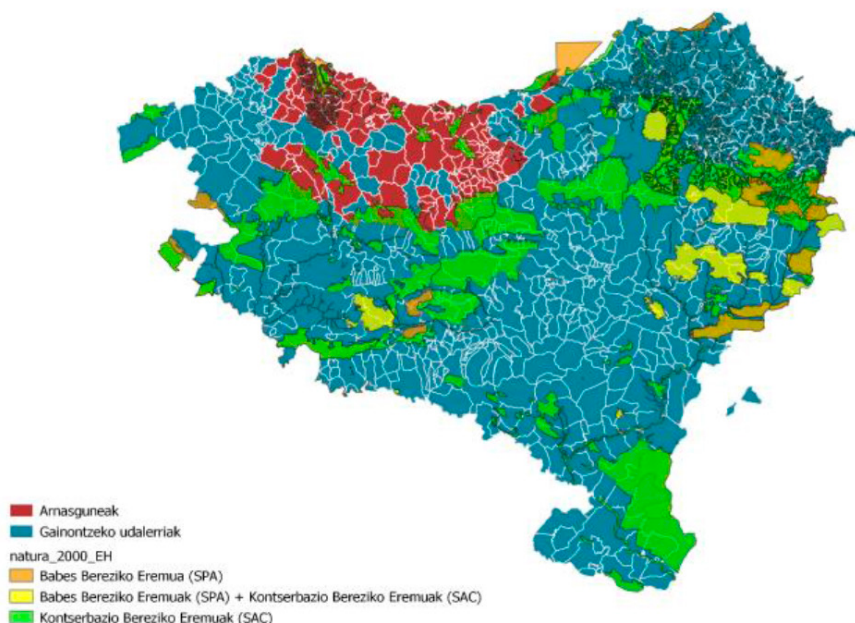
Eta, hizkuntzetara ekarrita, hizkuntza-korridoreak euskal hiztunen mugimendua ahalbidetzen duten arnasguneen arteko lotura fisikoak dira. Korridore biologikoak bezalaxe, euskaraz bizi diren habitatak edo arnasguneak lotzeko/saretzeko elementu linealak (fisikoak). Adibidez, arnasguneak lotzeko edo arnasguneak eta eskualde-hiriburua lotzeko bidegorri-sare integral bat hizkuntza-korridorea izan daiteke

Hizkuntza-korridoreen inguruan, hainbat proposamen izan daitezke baliagarriak: batetik, arnasguneen mapari erreparatuta, *arnasguneen arteko jarraitutasuna bermatzeko lurralde estrategikoak* identifikatu daitezke eta horiek arnasgune berriak bilakatzeko neurriak hartu (Bakioren adibidea). Bestetik, arnasguneen inguruko gune fisikoak *leuntze-eremuak* izendatu daitezke. Leuntze-eremu horiek estrategikoak izango dira arnasguneen mugak babestu eta zabaltzen joateko, eremu geografikoen sailkatze mailakatu bat egiteko, eta, arnasguneak izan gabe ere, arnasgunerako ibilbide-orria eta neurriak hartzeko.

Arnasguneen arteko loturak eskala desberdinetan gauzatu daitezke. Lehenik, arnasgune geografikoetan bertan dauden arnasgune soziofuntzionalak lotuaz eta egon daitezkeen euskararentzako puntu beltzak (arnasguneetako auzo erdaldunak, adibidez) identifikatuaz. Bigarrenik, eskualde-mailako loturak eginez, estrategikoa *Transition* mugimendua gurean bultzatzeko. Eta maila nazionalen, lurralde administratiboen arteko muga fisikoak (eta mentalak) gaindituaz.

Hizkuntza-korridoreen *adibide praktikoak* irudikatzearren, aukera bat, Euskadiko Korridore Ekologikoen Sarea eredutzat hartuta, *Euskal Herriko Arnasguneen Korridore Sarea* abiatzea izan daiteke baita *eskualde-mailako korridoreak* bultzatzea ere. Beste bide bat, *lurralde-antolamenduari dagokionez*, *arnasguneetan babes-figura propioa eta berariazkoak* sortzea izan daiteke, hala nola arnasguneen eta area funtzionalen arteko lotura aztertzea EAEn, edo Euskararen

Plan Sektoriala edo/eta Arnasguneen Plan Sektorial bat izatea. Hirugarren bide interesgarri bat *naturguneetan* (*biosferak, parke naturalak, Natura 2000 Sarea...*) *euskara babesteko bidea irekitzea* da. Izan ere, mapa honetan ikusi daiteke Natura 2000 Sareko naturgune batzuk (berdez) EAEko arnasmuneetako (gorriz) leuntze-eremuak izan daitezkeela eta, gainera, naturguneetan euskara babestu beharreko ondare immaterial gisa ere barneratu daitezkeela.

Iturria: Geoeuskadi

2.2.) Arnasguneen arteko lotura fisiko horiez gain, eta *modu osagarrian, euskal hiztunen arteko fluxuak eta sareak sustatzea helburu duten garapen-ekimenak edo -politikak ere hizkuntza-korridore gisa ulertu daitezke, zentzu zabalago batean.*

Hala, «Arnasguneen Garapen Jasangarriaz» lanean arnasmuneetarako identifikatu ditugun gainerako 6 erronkei erantzungo dieten ekimenen artean egon daitezke. Adibide praktikoa posible batzuk hauek izan daitezke: nahi diren balioak sustatuko dituen arnasmuneen arteko eskualde-mailako euskarazko kultur zirkuitua (eta garraio-zerbitzu publikoa) abiatzea; maila nazionalen, Iparraldeko saltokietan baliatzen den EUSKOA (tokiko moneta euskalduna, ekologikoa eta etikoa) Hegoaldera zabaltzea eta kontsumo-eredu euskalduna ekologismoarekin eta justizia sozialarekin uztartua zabaltzea; edo euskararen 8. lurrealdea deitu izan zaionean, euskaratik eta euskarazko korridore digitalak sustatzea.

Bukatzeko, eta esaldi batean arnasguneen balioa azpimarratzeko asmoz, erreferentziazko zaidan J. Sarrionaindiaren esaldiari bigarren zati bat gehituko diot: «Euskara da gure territorio libre bakarra eta arnasguneak dira euskararen territorio libreak».

HIZKUNTZA-KORRIDOREAK, ARKITEKTURAREN BEGIRADATIK

Iurdana Txintxurreta Rotaetxe | Arkitektoa

LURRALDE-ANTOLAKETA ETA HIRIGINTZA

Administratiboki, Euskal Herria 3 zatitan dago banaturik: EAE, NAFARROA eta IPAR EH. Horietako bakoitzak lurraldea antolatzeko modu, lege eta tresna propioak ditu. Horrez gain, bi eskala nagusitan banatzen da plangintza: Lurralde Antolaketa (LA) eta Hirigintza Plangintza.

- Lurralde Antolaketak lurraldea osotasunean edo zatika hartzen du. Laren barruan, eta EAera etorrira, 3 tresna nagusi bereiz ditzakegu:
 - LAG (Lurralde Antolamendurako Gidalerroak): EAE osotasunean hartu eta lurraldeari dagozkion gai guztiak txertatuz estrategia nagusi bat diseinatzen dute; babes-eremuak, etxebizitza-kuantifikazioa (etxebizitza kopurua), azpiegitura nagusiak, etab.
 - LPP (Lurralde Plan Partzialak): eremu funtzionalak diren eremuak antolatzen dituzte (eskualdeen antzekoak). Eremu funtzionalen mugaketa LAGetan jasotzen da.
 - LPS (Lurralde Plan Sektorialak): EAE osotasunean hartuta, gai zehatzak lantzen dituzte, bai eta babes-neurriak ezarri ere.
- Hirigintza Plangintza udalerriaren eskalara mugatzen da, udalerria osotasunean hartuta edo partzialki. Hirigintzaren barruan, hainbat tresna ditugu: udalerrietako HAPOak (Plan Orokorrak) eta AASSak (Arau Subsidiarioak), udalerri osoa antolatzen dutenak; Plan Partzialak, Plan Bereziak, eremu zehatz bat garatzeko erabiltzen direnak, etab.

Arnasguneak eta haien kokalekua, ba al dago haien artean loturarik? Arnasgune eta herri euskaldunen mapa ikusita korridorea bereizten al da? Ba al dago etenik? Eta loturak sustatu edota indartzeko estrategiko bihurtu daitekeen eremurik?

FLUXUEN KUDEAKETA

Orain arte egin diren azterlanetatik abiatuz gero, ematen du hizkuntza-korridorearen gakoa zalantzarik gabe fluxuetan dagoela. Gu gara fluxua, pertsonak, hitzunok. Hori kontuan izanik eta modu teorikoan bada ere, hizkuntza sustatzeko hiriak eduki beharko lituzkeen ezaugarri edo eginkizunetako batzuk identifikatu dira.

Hauek dira:

1. Etxebizitza-hazkunde endogenoa bultzatzea.
2. Hirigintza trinkoa sustatzea.
3. Eskualdeaz gaindiko mugikortasuna gutxitzea.
4. Eskualdeko ekonomia indartzea.
5. Tokiko harreman-sarea bultzatzea.
6. Etab.

Hiria egiteko, garatzeko moduari lotuta hainbat adibide aztertu izan dira, gehienak, herri txiki euskaldunetan egin diren neurritz kanpoko hazkundeei eta etxebizitza-tipologia desegokiei lotuta. Arazoaren jatorria, ordea, hori baino zabalagoa den heinean, komenigarria da ondorioak kasuan kasu xehetasunez aztertzea.

Oraingoa, herri handi baten oinarritutako kasu praktikoa izango dugu hizpide, «Bermeoko kultur laborategia», Lurraldea eta Hizkuntza graduondokoaren barruan, ikasturte-amaieran egindako proiektua. 18.000 biztanleko udalerriaz ari gara, zeinak etxebizitza-tipologia guztiz trinkoa duen, hau da, oso herri konpaktua da.

Bermeoko euskararen kale-erabileraren datuetatik abiatuta, 2016koa, erabakitzen da haurren hizkuntza-portaerak aztertzea. Bi datuk harritu dute erabat: batetik, ezagutza-indizea % 70etik gorakoa izanda, *batez besteko erabilera* % 33,6koa baino ez zen (espero zitekeena baino dezente baxuagoa); bestetik, *haurren artekoa* % 16,8koa, nahiz eta nagusien presentzian zifra horrek gorantz egin.

2 hipotesirekin ematen zaio ikerketari hasiera; gehiegizko mugikortasunaren susmoa eta euskarak eta kulturak prestigioa galdu izanaren pertzepzioa.

Arlo soziolinguistikoaz gain, eragin zezaketen gainontzeko alorren azterketa egin eta hau ondoriozta daiteke:

- *Biztanleriaren ezaugarriak eta bilakaera*. Biztanleria kuantitatiboki aldatu gabe, aldaketa kualitatiboak gertatu dira, batik bat, jendearen jaioterriari dagokionez. Estimazio baten arabera, egun Bermeon bizi den biztanleriaren herena herri euskaldunetatik kanpo jaiotakoa da. Horra hor hizkuntza-ohiturak, etab.
- *Sozioekonomia eta lurralde-antolaketa*. Azterketa sozioekonomikoaren emaitza da arrantzaren eta eskualdeko industriaren gainbehera, zerbitzuen sektorearen indartzea eta Bilbo Handiarekiko sortzen den mendekotasuna (gero eta jende gehiagok lan egiten du eskualdetik kanpo...). Horrek lurralde-antolaketarekin harreman zuzena du.

- **Hirigintza-plangintza.** Ekipamenduen kokapena da ezaugarri deigarriena. Udalerraren orografia konplexuak, erdigune okupatuegiak eta uholde-arriskuak ekarri dute, besteak beste, ekipamenduak kota altuenetan kokatzea (ikastetxeak, etab.). Horien kokapena aitzakia, ikastetxeak mugikortasun-tasa handiak izatera bultzatu ditu. Ikasleen % 24k erabiltzen du autobus-zerbitzua; ikastolaren kasuan % 75ek. Zifra horretatik kanpo geratuko lirateke gurasoen joan-etorriak aprobetxatuz ibilgailu partikular bidez mugitzen direnak. Mugikortasuna handia da oso.

1. irudia. Bermeoko ekipamenduen kokapena.

Egilea: Iurdana Txintxurreta

Ikastetxeetatik eskaintzen den autobus-zerbitzuaren ibilbidea geroakuz
josita dago. Harreman handiena, geroakuko laguntxoekin izaten dute.
Haurren eta gurasoen komunitatea erabat zatikatua dago.

- **Aisialdiko eskaintza, haurrak eta gazteak.** Udalak egindako azterketa bat oinarri, ondoriozta daiteke euskararen presentzia handiena kultur ekintzetan ematen dela. Datuen arabera, ordea, kultur ekintzei gero eta arreta gutxiago eskaintzen zaie, kirola eta atzerriko hizkuntzak izanik ekintza arrakastatsuenak. Kultur eskaintza, bere aldetik, sarri formalegia da, perfektioa bilatzen du (euskal dantzak 3 ordu/astero, 5 urteko haurretan) eta goizegi egin behar da aukera. Ez die hurrei beste gauza batzuk probatzeko tarterik uzten.

Azterketa eginda zera proposatzen da: 3-8 urte bitarteko haur eta haien gurasoengan eragitea. Lehenetasun handieneko taldea dela iruditu zitzaigun. Bi lerro nagusi proposatzen dira: heziketa soziolinguistikoa eta *arnasgune soziolinguistikoko bat sortzea*, herri ez hain euskaldunetan egiten den bezala. Ezaugarriak hauek lirateke:

- *Haurrak eta helduak nahasturik* (euskarak gora egiteko asmoz).
- *Hiztun-talde handiaren kontzentrazioa* bilatu, honenbestez, gaur egungo autobus-geralekuen eskema hautsi eta zentraltasuna duen geraldere bati lehenetasuna eman.
- Puntu horretan, autobus-geralekua ez ezik, arnasgune soziofuntzionala ere kokatuko litzateke, *kultur laborategia*, *erabilera mistoa (autobus-geralekua + kultur eskaintza)* izango lukeena.
- Kultur elkarte ezberdinen parte-hartzeaz elikatu haurrak kulturara hurbiltzeko, modu ludikoan, informalean. Gainontzeko kulturak txertatzeko tailerrak eskaini, etab.

Zeintzuk lirateke hirigintza-plangintzatik egin beharreko aurreikuspenak? Lurzoru-erreserbak egitea gisa horretako ekipamenduak eraikitzeko; kokapen estrategikoa duten eraikinak eskuratzeko jarraibideak definitzea, etab.

Hirigintza-plangintzaren zeregina da, besteak beste, erreserba horiek egitea, fluxu horiek sustatzea, eta erabakitzea etorkizunerako irudikatu nahi duen hiria. Hizkuntza-korridorea eraikitzen hasteko lehen pausoa paperean irudikatzea da eta hori eskala guztietara eraman daiteke, betiere, gainontzeko gaiekin txertatuta, noski. Konplexutasun handiko lana da.

Kultur laborategia bere osotasunean da praktika ekologiko bat. Beste arlo batzuetan oso ohikoak dira gisa horretako praktikak. Hizkuntza-ekologia kontzeptua, ordea, berri egiten zaigu oraindik eta hizkuntza-ekologia Lurralde Antolaketa eta Hirigintza Plangintzan txertatzea are berriago.

HIZKUNTZA-KORRIDOREAK SAIOA

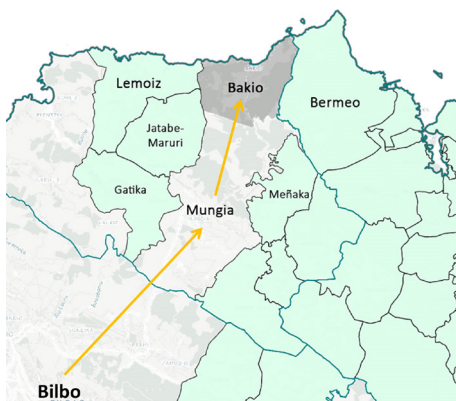
Anartz Ormaza | Arkitektoa, Eragin Linguistikoaren Ebaluazioan Unibertsitate Aditua, UEU

SARRERA SAIOARI

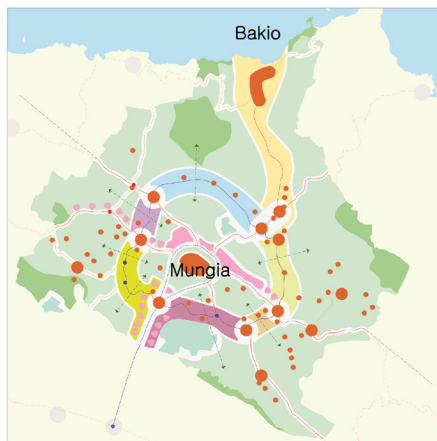
Egun ezin daiteke zalantzan jarri, tresna ezberdinen bitartez (bai lurralde-antolamendu mailan, bai hirigintza-alorrean) lurraldea kudeatzen denean, nahita edo nahi gabe, hizkuntza ere kudeatzen dela. Hizkuntza-korridoreak horren isla nabarmena dira, horren ondorio, hein batean.

Hizkuntza-korridoreen gaia, beharbada, jardunaldietan landu diren gaien artean espazialena da. Lurraldearen antolamendu fisikoarekin lotura argiena duena. Baina ulertu beharra dago hizkuntza-korridoreak zentzu bikoak izan daitezkeela, hau da: euskararen korridoreak, gure kasuan Euskal Herriko lurraldearen osotasuna kontuan hartuta, edo erdararen korridoreak, lurgune euskalduna erreferentziazat hartuz gero.

Hori ulertzeko Bakio herriaren kasua jarri da kasu praktikoa moduan: 2011ko inkesta soziolinguistikoko datuak kontuan hartuta, Bakio Mungialdeko eskualdeko herri bakarra zen, Mungia bera kenduta, lurgune euskaldunaren barnean ez zegoena (1991ko datuen arabera Bakioko euskararen indizea % 77,11koa zen, hortaz, lurgune euskaldunean zegoen; 2011koa, aldiz, % 69,65ekoa zen). Bilbo-Mungia-Bakio korridore ez-euskaldunak euskararen lurgunea zatitu egiten zuen, lurgune euskalduna sortzen zuten herrien sarea etenez (eta euskararen arnasmune diren eskualdeko zenbait herri gainerako lurgune euskaldunetik isolatuta utziz). Korridore ez-euskaldun hori bat zetorren Mungialdeko eremu funtzionalaren Lurralde Zatikako Planaren 1999ko aurrerakinean marrazten zen korridore fisikoarekin, hau da, Bilbotik Mungiara arteko autobidearekin, Bilbo Mungiaren bitartez kostaldearekin lotzen duen korridorearekin, alegia.

Bakio lurgune euskaldunetik kanpo, 2011ko datuen arabera (berdez lurgune euskalduna).

1999ko Mungialdeko LZPren aurrerakinaren irudietako bat.

2018an argitaratu diren 2016ko datu soziolinguistikoen arabera, Bakioko euskararen indizea % 73,21ekoa da, eta horrek lurgune euskaldunaren barruan kokatzen du (azken urteetan populazio-hazkundera gelditu egin da, krisiak eragindako hirigintza-hazkunderaren gelditzearekin batera). Egoera horretan, Bakio herriak beste hizkuntza-korridore baten barruan kokatzen du bere burua: euskararen korridorean. Izan ere, euskararen arnasgune diren Bermeo eta Lemoiz herrien artean lurgune euskaldunaren lotura egiten du egun Bakiok, lehen ez bezala euskararen lurgunean eginkizun estrategikoa izan dezakeelarik. Hortaz, hizkuntza-korridoreak modu batekoak edo bestekoak izan daitezke, batean edo bestean egotean herri batek euskararen eta kasu honetan arnasguneen garapenean izan dezakeen eginkizuna erabat ezberdina izanik (betiere kontuan izatekoa).

Bakio herria lurgune euskaldunean, 2016ko datuen arabera.

EUSKARAREN PLAN SEKTORIALA

Lurraldea eta hizkuntza erlazionatzen gauden honetan, lurralde-antolamenduaren arloan euskara ardatz izango duen araudi berezi baten beharra jartzen da sarri mahai gainean: Euskararen Plan Sektoriala edo Arnasguneen Plan Sektoriala izango litzatekeena. Euskal Autonomia Erkidegoaren eremuan Lurralde Plan Sektorialek EAEko eremu osoa barne hartzen dute, eta Euskararen Plan Sektorialaren eskalaren gaia garbi ikusten ez den puntua da. Zein izango litzakete euskara edo arnasguneak ardatz izango lituzkeen plan baten eskala egokiena? EAEko eskalak marko orokor bat emango luke, euskara-indize batetik gorako herriak barne hartuko lituzkeena eta horien sailkapen orokor bat barne hartuko lukeena. Baina eskala hori zabalegia da, eta eskualde-maila aproposagoa litzateke, non, ezagutzatik haratago, herrien euskararen erabileraren maila, joerak eta abar kontuan hartuko liratekeen. Gainera, ezingo litzateke argazki estatiko bat izan, joerek ere beren eragina izango lukete eta: badaude goranzko joera duten herriak, badaude egoera egonkorrean daudenak, eta badaude beheranzko joera duten herriak ere, euskararen ezagutza- eta erabilera-maila handia galtzen dauden arnasguneak, alegia. Hortaz «berreskurapen-eremuak» moduko kontzeptuak kontuan hartu beharko lirateke araudian.

Euskararen Plan Sektorial horren garapena Lurralde Zatikako Plan bakoitzean eman beharko litzateke: Plan Sektorialak neurri orokorrak definituko lituzkeen bitartean, estrategia zehatzak eskualdeko eskalan zehaztuko lirateke. Eskualdeko eskala ingurumen-babeserako erabiltzen den moduan, eta beste estrategia batzuetan erabiltzen den eskala izanda (eskualdeko garapen-agentziak, mankomunitateak...), lurraldeari lotutako euskararen kudeaketarako ere egokia litzateke. Tokiko eskalak subsidiaritate-printzipioa oinarritzat dauka: ahal den guztia tokian-tokian kudeatuko da eta beharren arabera pasako da hurrengo eskalara. Hortaz, ulertzen da eskualdea dela arnasguneen eremua. Hori bai, bereziki kontuan hartu beharrekoa da eskualde administratiboak edo eremu funtzionalak ez datozela beti bat eskualde natural edo bailarekin (Gernika-Markina eremu funtzionala eta haren Lurralde Zatikako Plana kasu, barnean bi eskualde hartzen dituena), eta kasuan-kasuan plana euskararen ikuspegitik naturala den eskualdera egokituko litzateke.

AZPIEGITURAK ETA FLUXUAK

Lurraldea ez da estatikoa, eta mugikortasuna, zentzu horretan, ezinbestean aztertu beharreko faktorea da. Fluxuak ere programatu egiten direlako, nola ez, mugikortasunari lotutako azpiegituren bitartez. Nola eragiten dute azpiegitura horiek hizkuntza-korridoreen esparru honetan? Azpiegiturez ari garenean, sortzen dituzten fluxuen norabidea bezain garrantzitsua da fluxuaren noranzkoa. Azpiegiturek herriak eta metropoliak edo hiriak lotzeko funtzioa dute askotan. Adibidez, metropolien eta herri euskaldunen artean sortzen diren fluxuetan

garrantzitsua da aztertzea noranzko batean eta bestean mugitzen diren pertsonak eta haien eragin potentziala. Kuantitatiboki orekaturik egon arren ere, ez dutelako berdin eragiten arnasmune batetik hiriburu erdaldunagora egunero mugitzen diren hamar lagunek (hiriaren balizko euskalduntzean izango luketen eragina oso urria da) edo hirigunetik arnasmunera doazen hamar lagunek. Azken horiek herri euskalduneko hizkuntza-portaeretan eragiteko askoz gaitasun handiagoa dute eta. Lurralde Zatikako Planetan egituratzen dira eskualdeetako azpiegiturak, eta horiek diseinatzean, fluxuaren norabideaz haratago, noranzkoa ere kontuan hartu beharko lukete. Prebentzio-printzipioa erabiliz, azpiegitura bat eraiki aurretik hizkuntzaren eragin izango dituen aztertzea garrantzitsua da.

Azpiegitura baten eraginak ebaluatzeko, haren ezaugarriak aztertu beharko lirateke kasu bakoitzean: zer helbururekin garatu den edo garatu nahi den, zer abiaduratan funtzionatuko duen, zer geltoki non kokatuta eta zenbatero... Azpiegiturak herrialde baten garapenean gako dira, eta uste zabala da aurrerapenak ez diola euskarari mesederik egin (edo euskararen galera eremu askotan aurrerapenaren albo-kaltea izan dela, beste modu batean esanda). Eta azpiegiturak baliatu ahaliko balira euskararen korridore izan daitezkeen, euskararen garapenerako? Azpiegituren potentzialitateari beste irakurketa bat ematea badago. Eta klabe horretan pentsatzen badugu, azpiegiturak euskararentzat aukera-eremuak ere izan daitezke. Esaterako, Bilboko metroa. Bilboko metropoliaren bizkarrezurra da, hainbat udalerri lotzen dituen (bat ere ez euskararen arnasmune). Baina momentu puntual batzuetan Bilboko metroa euskararen arnasmune soziofuntzional iragankorra izaten da (Barakaldoko BECen Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Finala izaten denean, adibidez), orain arte inork gutxi horretan erreparatu ez duen arren. Egoera horien kudeaketa kontzienteak metroak euskararen normaltasunean izan dezakeen eginkizunari buruz hausnartzera eramane gaitzake.

Etxebizitza, lana eta aisialdia dira edozein pertsonaren garapen pertsonalaren zutabeak. Garapenak ahalbidetu beharko luke hiru elementu horiek eskualdean bertan ematea. Hortaz, azpiegiturak eta haien fluxuak horretara bideratu beharko lirateke. Eskualde jakin bateko barne-garapenik ezak hiru esparruetako bat eskualdetik kanpo bilatu behar izatea ekar dezake (eta ekartzen du kasu askotan), horrek hizkuntza-erabileran izan dezakeen eraginarekin batera.

Beste alde batetik, azpiegitura horretako hizkuntza-paisaia zaintzeaz haratago, fluxuak euskaratik eta euskaraz probokatu beharko lirateke. Ekologiaren begiradatik korridore bat sortzen denean, lehendabizi argitu behar da zertarako sortzen den korridore hori (korridoreak ezaugarri ezberdinak izango dituelako orkatz bat pasatzeko edo basurde bat pasatzeko bada). Eta azpiegitura baten bitartez sortutako korridorearen helburua euskararen erabilera areagotzea izango balitz? Horretarako hasierako fase batetik kontuan hartu beharko lirateke norabidea, noranzkoa, fluxua... eta beharbada horrela helburu hori lortzeko bidearekin asma liteke.

SAIOAREN ONDORIOEN LABURPENA

- Arnasguneek balio estrategikoa dute euskararentzat, jakina, baina oso kontziente izan behar gara indartsuak diren bezala (horregatik dira arnasgune), oso hauskorrek ere badirela, zaurgarriak.
- Kontuan hartu behar da euskararen garapena ez dela lineala izango: naturan gertatzen den moduan, soilik goranzko prozesuak ez dira posibleak. Aurrerapausoak egongo dira, atzerapausoak ere, konplexutasun horren kontzientzia izan behar dugu eta konplexutasun hori kudeatzeko tresnak garatu.
- Hiri bizigarrien beharra: dagoeneko ekologiaren begirada iritsi da hirietara, osasunarena ere bai, generoarena ere bai... horretan guztian sortzen diren pertzepzio subjektiboak oso garrantzitsuak dira. Orain arte objektibotasunetik landu izan da hiri eta herrien antolamendua. Momentu egokia da, subjektibotasun desberdinak mahai gainean presente daudela, hizkuntzarena ere azaleratzeko.
- Beste «ismo»ekin euskarak dituen loturak (feminismoa, ekologismoa...) sendotu behar dira. Oso herri txikia gara, eta «ismo» askotan ari gara, bakoitza bere lubakitik. Herri-mugimendu desberdinetan euskarak zeharkako papera izan beharko luke.
- Euskararentzat berebizikoa izango da arauak izatea, hizkuntza kudeatuko duten plangintzak eta legeak garatzea.

**OREKA ETA GARAPEN
ENDOGENOA
SAIOA**

EKONOMIA-GARAPEN ENDOGENORAKO ESPERIENTZIA KOMUNITARIOA

Joseba Mikel Garmendia Albarracin | UPV-EHU

Eskualde eta herrietan —txikietan batez ere— arnasguneen jarraitutasuna ahalbidetzeko garapen ekonomikoko estrategiak diseinatzeko eta gauzatzeko irizpide orokor batzuk azaltzen dira ondoko lerroetan. Ideia orokor horiek garapen endogenoko bi esperientziaren aurkezpen eta ezaugarritzearekin ilustratu ziren: Lea bailarako eta Zerain herriko kasuak.

Tokiko garapenaren definizioaren inguruan, garapen lokal eta erregionalen definizioa denboraren eta esparru geografikoaren arabera aldakorra dela azpimarratuz abiatu ginen. Garapenaren kontzeptuari dagokionez, XVIII. mendetik hona nagusitu den eta dimentsio ekonomiko hutsa barneratzen zuen definizioa gainditua izan da, kezka sozial, ekologiko, politiko eta kulturalak gehitu diren heinean. Hala ere, ez da ahaztu behar derrigorrez oinarri material produktiboa izan behar duela denboran sostengarria izan nahi badu.

Espazio eta eskalaren bektoretik gaiari gerturatuz, esperientzia anitz eta oparoen multzoak erakusten du udalerri, auzo eta eskualdeetan garapen-dinamikak eta -strategiak, integralagoak edo partzialagoak, eraman daitezkeela. Hala ere, sarritan tokiko eta erregioko garapenari buruzko literaturak tokiko eta erregioko eskalak era indiferentean kontenplatzen ditu. Gure ustez, elementu komun batzuk partekatzen badituzte ere, komenigarria da bi eskala horien arteko bereizketa egitea. Tokiko eskalak (udalerria edota udalerriz osatutako eskualdea) erregio edo autonomia-erkidegoarekiko hainbat gabezia ditu: i) masa kritikoaren falta eta elementu giltzarrien gabezia hainbat politika sistemiko bultzatzeko orduan; ii) orain arte legez ez zuten aitortua sustapen ekonomikoa bultzatzeko eskuduntza; iii) udalek ez dute baliabide finantzario egonkorrik izan sustapen ekonomikorako. Hala ere, herri- edo eskualde-mailako lurraldeek badituzte erregio- edo estatu-mailan ez dituzten edo lantzeko zailagoak diren gaitasun batzuk: i) analisi, identifikazio eta prospektibarako gaitasunak; ii) tokiko indar eta baliabide endogenoak aktibatze eta erabiltzeko gaitasuna; iii) identitate sendoak, konfiantza, kolaborazioa, kapital soziala, sareak, learning eta berrikuntza-prozesuak, ekintzailtza-dinamikak eraikitze gaitasunak; iv) eragileen artean motibazioa bideratzeko, estrategia edo garapen-ildo zehatzetara lerrokatze, konpromisoak indartzeko, adostasunak lortzeko, gizarte-kohesioa hobetzeko tresna ez ekonomikoak

artikulatzeko gaitasunak, ohiko pizgarri ekonomikoen (diru-laguntzak, aholku-larritza-zerbitzuak...) osagarri izan daitezkeenak.

Okamikako Industrialdea, Gizaburuaga.

Lurralde-garapenaren politikak, oro har, bi ikuspegi ez kontrajarritan sailka daitezke: goitik beherako (*top-down*) eta behetik gorako (*bottom-up*) norabideko politikak, alegia. Hamarkada luzeetan estatuetako goitik beherako politika tradizionalek orokorrean patroia berbera erabili dute. Eskaintzaren aldetik zentratutako politikak dira eta gehienetan bi ardatzetan egituratzen dira: garapen ekonomikorako azpiegiturak lortzea eta atzerriko inbertsio zuzena zein industria erakartzea. Azpiegituren hornikuntzaren ardatzari begiratuta, garapen- eta enplegu-politikak errepide, akueduktu, telefono eta Internet sare, trenbide eta beste azpiegituren eraikuntzan artikulatu ziren. Emaizak, ordea, ez daude argi. Hainbat ikerketak zalantzan jarri dute azpiegitura-inbertsioen eraginkortasuna garapen-estrategia iraunkor gisa. Antzekoa gertatzen da bigarren ardatzari dagokionez. Sarritan estatuek edo gobernu autonomikoek pizgarriak eskaini dizkiete enpresei eskualde atzeratuetan birkokatzeke. Baina sarritan laguntza horiek ez zuten lortu

enpresa handi horien inguruan tokiko hornitzaileen sarerik sortzea, besteak beste, tokiko egitura ekonomiko eta instituzional desegokiengatik. Garapen lokal eta erregionalerako politika tradizional horien porrotaren atzean arrazoi ugari eta askotarikoak daude. Eskualdeko ezaugarrien desegokitasunean zentratzen da arrazoi multzo bat, hala nola populazioaren hezkuntza- eta gaitasun-maila ahulak edo defizienteak, tokiko egitura ekonomikoen ahuldadea, eta ingurune sozial eta instituzional desegokiak. Baina beste arrazoi multzo bat garapen-politiken diseinu eta gauzatzearekin lotuta dago. Azken horien artean bi arrazoi dira nagusi: batetik, politika gehienen oinarrian zegoen logika garapenerako oztopo edo botila-lepo nagusian kontzentratzea izan da; bestetik, baldintza ekonomiko, sozial, politiko eta instituzional ezberdinetan politika estandarizatuak birproduzitu egin izana.

Goitik beherako politika tradizional hauen porrotak eta globalizazioak ekarritako erronkek garapen lokal eta erregionalaren birplanteamendu osoa erakarri dute. Ondorioz, 1990eko hamarkadan behetik gorako edo *bottom up* politika berritzaileak sortu dira. Behetik gorako garapen-estrategia lokal eta erregional hauek lau ezaugarri nabarmen partekatzen dituzte: parte-hartze eta elkarriketa soziala behar dute; lurraldean oinarrituta daude; tokiko baliabide eta lehiarako abantailen mobilizazioa eragiten dute; eta lokalki sortuak eta zuzenduak dira.

Bi politika moten arteko alderaketa egiterakoan, nabarmentzekoa da politika tradizionalak estatuko ministerioetatik edo gobernu-agentzia autonomikoetatik diseinatu, gidatu eta ezarri izan direla. Aldiz, behetik gorako estrategia berriek tokiko aktoreen inplikazioa eskatzen dute, bai diseinuan, bai gauzatzean, eta ondorioz, inplikaturiko aktore guztien arteko koordinazio bertikal eta horizontal maila handiagoa eskatzen dute. Bestalde, politika tradizionalak sektore industrial zehatz batzuen sustapenean zentratzen dira, dinamismo ekonomikoa sorraraz dezaten helburuaz. Aldiz, politika berrien ikuspegia lurraldean zentratzen da, eta lurralde bakoitzeko baldintza ekonomiko, sozial eta instituzionalen diagnostikoan eta tokiko potentzialtasun ekonomikoaren identifikazioan oinarritzen da. Gainera, politika tradizionaletik egitasmo industrial handiak lehenesten dira, jarduera ekonomiko gehigarria sustatu eta sare eta balio-kateak ernaraziko dituzten esperantzaz. Aldiz, lehenago aipaturiko arrazoiengatik, ikuspegi berriek eskualde bakoitzeko garapen ekonomiko potentziala identifikatzera eta erabiltzera jo dute, baita tokiko sistema sozioekonomikoa baldintza ekonomiko aldagarrietara progresiboki egokitzea ere. Azkenik, bi ikuspegiak jarduera ekonomikoa erakartzeko moduan ere ezberdintzen dira. Ikuspegi tradizionalek finantza-babesa, pizgarriak eta diru-laguntzak lehenesten dituzten bitartean, eskaintzaren aldeko oinarritzko baldintzen hobekuntzan kontzentratzen dira estrategia berriak.

4. TOKIKO GARAPEN-SISTEMA IREKIAK

Iturria: Alburquerque, 2011

Oro har, *bottom-up* ikuspegiko estrategiek abantaila ugariak aurkezten dituzte *top-down* ikuspegikoen aurrean. Bai abantaila sozialak, bai ekonomikoak. Abantaila sozialen artean bi azpimarra ditzakegu: batetik, garapen lokal eta erregionaleko estrategia hauek tokiko gizartei boterea ematen diete eta tokiko elkarrizketa suspertzen dute, eta, bestetik, norbanakoek autonomia-maila handiagoa, jarrera pro-aktiboagoa eta garapen iraunkorrekiko eta gertuko ezaugarri ekonomiko, sozial eta politikoekiko kontzientzia argiagoa eskuratu ohi dute.

Esparru ekonomikoan hiru abantaila hauek nabarmentzen dira. Batetik, behetik gorako estrategiek, lurralde bateko jarduera ekonomikoa trinkotzeko saiakeran jarduera hauek lurralde horretako baldintza ekonomiko espezifikoek eta abantaila konparatiboen menpeko bilakatzen diren heinean, hazkunde ekonomiko iraunkorra eta ingurune aldaketak jasateko gaitasun handiagoa duten enpresetan enplegua sortzen dute. Bigarrenik, tokiko interes-taldeek inplikazioagatik, tartean lurraldean sustraituriko enpresa eta enpresariak ere, enpleguen kalitatearen hobekuntza orokorrari laguntzen diote. Azkenik, tokiko eragileen inplikazioak, lehen aipaturiko abantaila sozialez gain, jarrera aktiboagoa eta arrisku handiagoak gainean hartzea laguntzen du.

Dena den, behetik gorako estrategia hauek hainbat desabantaila eta arrisku ere barneratzen dituzte. Esate baterako, denboraren aldagaiari dagokionez, kostu handikoa izan daitezke, tokiko koalizioak, interes-taldeen koordinazio-lanak eta eragileen inplikazio orokorrak antolaketa-izerdi ugari eskatzen dute eta denbora zein baliabide esanguratsuak kontsumitzen dituzte, baita garapen-prozesua hasi aurretik ere. Are gehiago, arrakasta ez dago bermatuta, ez epe motzean ez luzean, beti ez direlako gai izaten garapen-estrategia egokiena zehazteko, diseinatzeko edota gauzatzeko. Zentzu horretan, tokiko eragileen inplikazioa ez da bermea estrategia egoki eta teknikoki eraginkorrak hautatzeko. Zenbaitetan, interes-taldeek, «mirari sendagarri» edota emaitza azkarren nahiak, usu politikari populisten eskutik, epe motzeko politika arras ikusgarriak lehenestera eramaten dute, epe luzerako estrategia orekatuagoen ordez.

OINARRIZKO ZERBITZUEN ESKUALDE-GARAPENA

Xabier Bengoetxea | Hezkuntzako hizkuntza-normalizazioko teknikari ohia

Oinarrizko zerbitzuak edukitzea ezinbestekoa da herritarren bizi-kalitatea eta herriarekiko atxikimendua mantendu nahi badira. Hala ere, horiek soilik, ez dira berme. Izan ere, zerbitzuen eskaintzaz haratago gorputz sozialaren mehartzea, atxikimendu-arazoak, pertenezia-sentimenduaren ahultzea eta abar bai baitaude.

Bizibide egokia eskaintzeaz gain, komunitate linguistikoaren biziraupenean eta trinkotze-prozesuan, zerbitzu-sarea egokiaren garrantzia handia da. Zerbitzu horietan ehuntzen baitira herritarren arteko harreman-sareak eta hizkuntza-moldaerak. Hor finkatzen baita hizkuntzen arteko nagusitasun-moldaera, arau soziala.

Zerbitzu-jasotzaile izateaz gain, zerbitzu-emaile bilakatzea garrantzitsua izango da herri euskaldunentzat eta arnaguneentzat. Eskaintza horretan hizkuntzarekin zerikusia duten zerbitzuek leku berezia hartu beharko lukete.

SARRERA

Joseba Sarrionandiak zioen bezala: nekez uzten du sorterria sustraiak han dituenak. Zergatik uzten du hortaz norbaitek bere sorterria? Zer arrazoi izan ditzake norbaitek bere herria utzi eta beste batera lekualdatzeko?

Gizakiok bizibide ahalik eta erosoena dugu xede, bai guretzat, bai gure ingurukoentzat. Hori ahalbidetzeko sorterria utzi eta urrunera joateko gai gara. Hor zerikusi nabarmena du bizitzeko eskura ditugun zerbitzuen nolakotasunak. Dena den, dagokigun arazoa joera orokorrago baten barruan kokatu beharrekoa da. Hau da, hiriguneen eta landaguneen arteko desoreka eta azken horien huste-prozesua. Metropolizazio-prozesua, hain zuzen.

Azken hamarkadetan, batik bat joan den mendeko 60ko hamarkadatik aurrera, lurralde-antolaketan desorekak areagotu eta landaguneen eta herri txikien huste-prozesuak bizkortu ziren. Desoreka horien arrazoiak askotarikoak dira: demografikoak, sozioekonomikoak, soziokulturalak, zerbitzuen eskaintzarekin zerikusia dutenak, etab.

Zerbitzuen eskaintzari dagokionez, sarritan gorpil zorua dago zerbitzu eta azpiegituren gabeziaren eta despokatzearen artean. Zenbat eta despokatua-

goak, jendez urriagoak, administrazioek duten errentagarritasun eskasa argudiatzen dute zerbitzuak eskaintzeko eta zenbat eta azpiegitura eta zerbitzu gutxiago eduki, orduan eta emigrazio- eta huste-prozesua handiagoa. Gorpil zoro hori hausteko modu bakarra, errentagarritasunaren irizpideetan soilik oinarritu ordez, beste hainbat irizpide kontuan hartuz, azpiegiturak eta zerbitzuak areagotzean datza. Egia da azpiegiturak eta zerbitzuak ez direla berme nahikoa, baina bai beharrezkoa.

BEHARREZKO ZERBITZUAK ETA HORIEK GAUZATU BEHAR DITUZTEN ERAKUNDEAK

Hori guztia horrela, zeintzuk, nolakoak eta nola antolatuak eta egituratuak egon behar dute azpiegiturak eta zerbitzuek, herri euskaldunetan eta arnasguneetan eroso bizi eta bertan sustraiak bota ditzaten bertako herritarrek eta bertara etortzen direnek? Zein dira beharrezkoak dituzten zerbitzuak? Zein erakunde dira zerbitzu horien eskaintza ziurtatu behar dutenak?

Tokiko erakundeak, udalak batik bat, dira administrazio erreferentzialak. Herriko kudeaketa orokorra beren gain hartuko dutenak. Ekipamenduz eta oinarritzko giza baliabideez hornituak. Besteak beste, oinarritzko zerbitzuak emateko ardura izango dutenak eta hainbatetan beste herri batzuekin elkartuta, herritarren beharrak asetzen ahaleginduko direnak (mankomunitateen garrantzia). Udalei beren ardura bezala esleitzen zaizkien zerbitzuak Udal Legean azter daitezke. Asko eta askotarikoak dira udalek antolatu, planifikatu eta kudeatzeko legeak esleitzen dizkien zerbitzuak (ikusi berariaz 17. artikulua).

Halaber, euskararen normalizazioari dagokionez, hizkuntza-politikak garatzeko lege-babesa ematen die udalei. Zerbitzuen eskaintzan beren hizkuntza-irizpideak aurrera eramateko ahalmena dute, eta era berean zerbitzuak kontratatzerakoan ere hizkuntza-klausulak ezar ditzakete. Zerbitzuei gagozkielarik, horrek guztiak sekulako garrantzia du.

Zerbitzu horien eskaintzan, eta horien efizientzia eta eraginkortasuna bilatuz, udalek beren arteko mankomunitateak eta elkarlana bidera ditzakete. Baliabideen kudeaketa hobetu eta optimizatzeko azpieskualdeko eta eskualdeko mankomunitateen zeregina garrantzitsua da eta horrela ari da gertatzen kasu askotan. Eskualde bakoitzaren ezaugarrietara egokitutako mankomunitateak badaude gaur egun ere. Hizkuntza-normalizazioaren esparruan Udalerrri Euskaldunen Mankomunitateak (UEMA) funtzio garrantzitsua betetzen du. Izan ere, udalerrri askok bere kabuz bakarrik ezingo bailuke horrelako zerbitzurik eskaini. Horrez gain, eskualde-ikuspegia izatea eta lantzea beharrezkoa da, eskualde-buruen eta eskualdeko beste herrien artean dauden loturak kontuan baditugu. Hizkuntzaren nagusitasun-moldaeran elkarren arteko eragina handia izan da eta da.

ONARRIZKO ZERBITZUAK

Hezkuntza-sare graduala eta osagarria

Haur-eskolatik hasi eta unibertsitateraino eskualdean antolatu daitekeen egitura da, zenbaitetan horrela antolatzen dena. Unibertsitaterainoko bidea eskualdean eginez, gertuko ingurunean sustraitzen ditu ikasleak bere harreman-sareak, herriarekiko eta eskualdearekiko atxikimendua eta hizkuntza-ohiturak. Haurtzaro eta nerabezaroan eratzten hasten dira lagunarteak, ikasleen arteko harreman-sareak, ekimen partekatuak, etab. Horiek euskaraz ehuntzeak garrantzi berezia du gerora hizkuntzarekiko izan dezakeen atxikimenduan eta jabetze-prozesuan.

Osasun-zerbitzu oinarrizkoa eta gradualki osatua

Hezkuntza-sareaz aritzean aipatutako irizpideak aplika dakizkioke esparru honi ere.

Gizarte-zerbitzuak

Edozein herritarren nahia, zahartzean batik bat, etxean edota etxetik ahalik eta gertuen bizitzea da. Horretara zuzenduak egon behar dute gizarte-zerbitzuek. «Etxean bizi» programa.

Zaharren zaintza errotik aldatu den zerbitzua da. Lehen etxean bertan ematen zen. Belaunaldien arteko zeregin orokorra zen. Egun, familiaren eraketan izan diren aldaketen ondorioz, kanpoko profesionalen zeregina bilakatu da. Eguneko zentroa, etxez etxeko laguntza... horietan diharduten profesionalen profil linguistikoa ere guztiz aldatu da, horrek berekin dakartzan ondorio guztiekin.

Antolaketa aldetik, sarritan azpieskualdeetako mankomunitateak dira horietako hainbat zerbitzu eskaintzen dituztenak. Badirudi eskualde-mailako mankomunitateak eratzeko aukerak ikusten direla.

Ekipamendua soziokulturala eta horri lotutako eskaintza

Oinarrizko ekipamendua eta herritarren ahalmen soziokulturala areagotzeko egitasmoak. Liburutegia, hitzaldiak, tailerrak, bilerak... egiteko lekua.

Eskualde-mailakoak izan daitezke horietako hainbat, mankomunitate gisa antolatuak, nahiz eta herrian bertan eman zerbitzu hori.

Herrian garatzen diren ekimen soziokultural oro, herritarren arteko harreman-sareak ehuntzeko oso garrantzitsuak dira, herri-giroa suspertzeko ezinbestekoak eta atxikimendua areagotzeko beharrezkoak. Komunitate-pertenentziaren garrantzia.

Azpiegitura erosoak

Arnasguneetako herritarrek erosotasunez bizitzeko aukerak izan behar dituzte. Etxeak, kaleak, baserrietarako bideak, aparkalekuak, argi- eta ur-hornidura egokiak, etab. Herritarren bizi-kalitatea hobetzeko ahalik eta azpiegitura erosoena izan behar dituzte.

Aisialdirako ekipamendua eta eskaintza egokia

Aisia elementu kohesionatzaile garrantzitsua da. Hor finkatzen dira sarritan harreman-sare asko, lagunarteko sareak. Halaber, erregistro informala lantzeko testuinguru nabaria da. Horregatik, herri-giro hori mantentzeko eta suspertzeko funtsezkoa da kirola, dantza, abestaldeak, gimnasia-kontuak eta abar herrian bertan aurrera eramateko aukerak izatea. Herri-aginteez hori horrela izan dadin bitartekoak eta baliabideak jarri behar dituzte. Ekipamenduak eta giza baliabideak.

Herritik haratago eskualde-mailako txapelketak, trukeak eta abar ekimen garrantzitsuak dira eskualdeko gazteen arteko harreman-sareak eratzeko, lankidetzak, autoantolakuntza.... suspertzeko.

Oinarrizko merkataritza

Herrian bertan oinarrizko ekoizpenak erosteko aukera izatea garrantzitsua da alde askotatik begiratuta. Bertako ekoizpenei irtenbidea emateko bidea da (0 kilometro), biztanleek ez dute edozertarako garraioa hartu beharrik, horrek berekin dakarren aurreztearekin, herritar batzuen bizi-bidea ahalbidetzen du, herritarren harreman-sareak ehuntzen ditu, etab.

Taberna, elkarteak...

Elkarteak (gastronomikoak, kultur batzordeak...), herriko taberna, beste bilgune mota batzuk... Herritarren artean harreman-sareak indartuko dituzten egitasmo oro lagungarri gertatuko dira.

Auzolaneko ekimenak, ospakizunak, lehiaketak, herrien arteko topaketak... herri-giro hori susta dezaketen ekimen guztiak, herritarrek elkarrekin harremanetan jarriko dituztenak. Izan ere, harreman-sare horietan finkatzen dira hizkuntza-ohiturak eta jardueren nagusitasun-moldaerak.

Bada herri euskaldunetan eta arnasguneetan, nire iritziz, garrantzi handia duen gertaera bat. Hau da, herriko ostatuaren kudeaketa daraman jendearen hizkuntza-profila. Sarri askotan gainera, herritarren bilgune bakarra izaten da berau. Horietako askotxotan erdaldunak izan ohi dira bertako kudeaketa eta zerbitzua daramatenak. Horrek, noski, guztiz baldintzatzen du herriko hizkuntza-jardura eta ordu arteko nagusitasun-moldaera. Ez baita gauza bera herrira lotara bakarrik doan etorri berri erdalduna edota herriko ostatuaren kudeaketa (udalak esleitua) hartzen duena. Edota herriko elkarteetan apuntatu eta handik atera gabe diharduen

hitz-jario oparoa duen erdalduna, herriko saltsa guztietan eragile aktiboa bihurtzen dena, etab. Hor ere, kuantitatiboaz gain, kontuan hartzekoa baita erdaldun horien nolakotasuna eta herriko bizitzan duten protagonismoa. Beste aldagaiak alboan utzita, hizkuntzaren ikuspegitik bakarrik begiratuta, horrek eragin nabarmena baitu harreman-sareetan. Sarritan, harreman-sare horietako hizkuntza-moldaera guztiz baldintzatzen baitute.

Mundu digitalerako lotura

Mundu digitalerako konektibitatea ziurtatu behar zaie biztanle orori. Hemen ere errentagarritasunaren irizpidetik haratago joan beharra dago, biztanle orori, edonon bizi dela ere, zerbitzu egokia eskaintzeko.

Konektibitate egokiak onura handiak dakarzkie herri txikiei, beren jardun arruntan, jardun ekonomikoan, etab. Adibidez, ganadua duten baserrien kasuan, ustiapenaren kudeaketa hobetzeko ere garrantzitsua da konektagarritasun egokia edukitzea. Egungo lan motak batzuk ere etxetik egin daitezke konektagarritasun egoki batekin.

Garraio-sare egokia eta osagarria.

Herri-mailako zerbitzuak eta eskualdeko mankomunitate-mailako zerbitzuak modu osagarrian eratu beharra dago. Herri-mailan bezeroaren beharretara era nahiko pertsonalizatuan eta malguan. Eskualdeko garraio-sarea.

GINARRIZKO ZERBITZUEN GARRANTZIA HERRI-GIROA MANTENTZEKO

Ezinbestekoa izango da zerbitzu horien eskaintza ahalik eta egokiena egitea, bertako biztanleak bertan eroso senti daitezen eta beren harreman-sareak herrian era ditzaten. Hala ere, horrek ez digu bermatuko herri-giro bizi eta aberatsik. Arazoa multifaktoriala da eta egungo antolaketa soziokulturalak beste norabide batean eragiten du sarritan. Garai likidoak dira atxikimendu, komunitate-pertenentzia eta sustraitze handietarako.

Aipagai izan ditugun zerbitzu horiek guztiek sekulako garrantzia dute, hor sozializatzen direlako herritarrak, horiek direlako sozializaziorako espazio nagusiak. Gune horietan euskarazko jarduera izan da, eta da, nagusi; eta arau sozial hori belaunaldiz belaunaldi modu naturalean transmititu da, ezer berezirik egin beharrik gabe. Gaur egun, zenbait kasutan, arau sozial hori esplizitatu beharrean egoten gara.

ZERBITZUAK JASO ETA ZERBITZUAK EMAN

Herri euskaldunetan eta arnaguneetan zerbitzu-emaile izatearen jokaera ez da arrotza izan oraintsu arte behinik behin. Barnetegiak, egonaldi antolatutakoak eta antzeko zerbitzuak eskaini izan dituzte eta eskaintzen dituzte hainbat herritan

euskara ikasi nahi dutenentzat ingurune egokian. Bertako ekoizpenekin eratutako azokak, baserrietara bisita gidatuak eta antzeko ekimen ugari. Nekazaritza-turismoko etxeak ere baserriko ekoizpen eta lanaren osagarri ere bilaka daitezke. Horiek guztiek herri-giroa suspertzeaz gain, bideragarritasun ekonomikoan zertxobait laguntzen dute, herriarekiko atxikimendua areagotzeaz gain. Aipatzekoa da, halaber, oraintsu arte oso bizirik mantendu izan den auzolanaren kultura. Gaur egun, administrazioaren eginkizun jotzen ditugun hainbat egiteko, auzolanean egin izan ohi dira, herritarren artean, besterik ezean, bere buruari zerbitzuak emanez. Bide zerbitzu-emaila hori arakatu eta berariaz lantzea oso izango da garrantzitsua.

KULTURA ETA IDENTITATEA SAIOA

EUSKALDUNTASUNAREN ERAIKUNTZARI BEGIRADA BAT GENERO-BERDINTASUNETIK EDO EUSKALDUNTASUNAREN ERAIKUNTZA MASKULINITATETIK

Lorea Agirre Dorronsoro | *Jakin* aldizkariko zuzendaria

HIZKUNTZA ETA GIZARTEA ERABAT LOTUTA DAUDE. EZ DIRA FENOMENO ISOLATUAK

Hizkuntzari gizartetik begiratzen diogunean, hizkuntz antropologiatik, hizkuntza-rekin harremanetan dauden fenomeno sozialak argi ikus daitezke, fenomeno sozial horiek testuinguru eta praktika linguistikoa baldintzatzen baitute. Horrela, gertaera linguistikoa testuinguru horren fruitu da; une jakin batean gizarte batean dauden arau, erabilera-modu eta prozesuek baldintzatzen duten gertaera linguistikoa. Alegia, hizkuntza gizartearen ispilu da, baina are, hizkuntza errekurtso sozial bat da gizartea egiteko.

Horregatik, hizkuntzak gizartearen berri ematen digu. Gizartearen egitura, arau, iruditeri, ideologia eta praktikei erreparatzen diegun aldiro hizkuntzarekin egiten dugu topo, hizkuntza bidera agertzen zaigu. Adibide argi bat, azken (2017) euskararen kale-erabileraren ikerketaren datuek argi adierazten dute adin guztietan emakumezkoak direla euskaraz gehien egiten dutenak kalean. Horren atzean gizarte-harreman, botere, prestigio, eskaera aldamio oso bat dago, alegia, genero-harremanen eraikuntza oso bat, zeina hizkuntzaren erabileran islatzen den eta hizkuntzaren erabilera horrek eraiki eta erreproduzitzen duen.

Erronka, beraz, hauxe da: batetik, ulertzea, hizkuntzak zer modutan parte den eta esku hartzen duen gizarte baten, kolektibo baten edo komunitate baten eraikuntza-prozesuan (eragiten, erreproduzitzen, eraldatzen), hots, bere ezaugarri eta antolakuntzaren produkzioan eta erreprodukzioan; eta, bestetik, baina aldi berean, ulertzea, hizkuntza nola den gizatasunaren eta bizitza sozialaren hainbat alderen sinbolo edo errepresentazio, errepresentazio horrek nola eragiten duen gizartearen eta hizkuntzaren produkzioan eta erreprodukzioan.

Hipotesia, beraz, euskaltasunaren eraikuntza maskulinoaren gainean honela formula liteke: Herri txikietako euskararekiko atxikimendua eta sexu-genero menderakuntza harremana honela jotatzen da: mutil eta gizonezkoen euskal identitatea hizkuntza-maskulinitate normatibo binomio banagaitz gisa eraikitzen

dela. Maskulinitatea euskaratik pasatzen dela. Maskulinitate normatiboa euskaraz ari dela, euskaraz egiten dela eta euskararen gainean eraikitzen dela. Euskalduntasun prestigiotsu, publiko eta zentrala, gizonena dela. Euskaldun eredugarria maskulinitate normatiboa betetze duten gizonena dela.

Galdera modura, honela ere planteatzen liteke: Bestela esanda: zer dago mutil euskaldun peto, jator, herriko seme, natural horren atzean? Zer botere-harreman eta menderakuntza-sistema antolatzen du? Nor dago barruan eta nor uzten du kanpoan? Kanpoan uzteak zer desbateretxe dakar? Zer eskusio- eta bazterketa-sistema eraikitzen ditu?

Maskulinitatearen hegemonia eta matxismoa arau da gizarte guztietan, baina ba ote du euskal formarik, euskal adierazpiderik? Euskaraz eraikia al da konstituzionalki eta praktikoki? Ez ote da maskulinitate euskaldunaren eredu hori euskalduntasun aratzaren eredu gisa jartzen erakuslehoan? Prestigiatzen? Legitimatzen? Eta, horrek ez al ditu maskulinitate ez-normatiboa edo maskulino ez direnak baztertzen? Menderatzen? Kanporatzen?

ZER GERTATZEN DA LANDAGUNEKO HERRIETAN?

Gipuzkoako Foru Aldundiak, 2013an, abian jarri zuen «Berdinbidean Txikiak» programak argibide batzuk ematen ditu. Gipuzkoako mila biztanletik beherako 20 herritan —horietatik 12 UEMAko kide, eta gainontzeko denak ere UEMAko kide izateko datu soziolinguistikoekin—, bi urtez, tokiko berdintasuna bultzatzeko, herriko gazteekin, bereziki baina ez bakarrik, lanketa bat egin zen, esku-hartze sozial bat. Eta, gazteek eurek egin zuten inkesta batek, besteak beste, ondorio hauek azaleratu zituen: a) Galdekatutako gehienek beren etorkizuna herritik kanpo ikusten dute. Erabaki horretan genero-rolek eragin zuzena dute. Neskak eta eredu maskulino hegemonikoari erantzuten ez dioten mutilak dira beren garapen pertsonalerako herritik kanpo bizitzeko baldintza identifikatzen dutenak. b) Mutil normatiboek beren etorkizuna herrian ikusten dute. c) «Herritar jatorra» edo «euskaldun jatorra» definizio hegemoniko horretan genero-estereotipoek duten indarra argi geratzen da.

Gaindegia, bestalde, 2016ko maiatzean, *Euskal Herriko geografia demografikoa: bilakaera eta joerak* ikerketa egin zuen eta bertan konstatazio argia da emakumeen urruntzea landa-eremuetatik: 25-64 urte arteko emakumeen presentzia eskasa da biztanleria baxua duten landa-inguruneen udalerrietan. Erronka gisa honela jasotzen du Gaindegia: «Landa eremuko eredu sozioekonomiko eta kulturala patroi oso maskulinizatu eta patriarkalei lotuta egon da». Aipatu baino ez du egiten, baina, genero-desberdinkeria eta -menderakuntza arrazoi gisa agertzen dira, ezinbestean.

Guztiz gainera galdetu beharko genuke zer gertatzen den herriko gazteen erdia, genero-harreman menderatzaileengatik, kanporatuak direnean, eta

euskaraz mintzo denean eta eraikitzen denean hori zilegitzen duen gizarte-sistema. Galdetu beharko genuke, baita ere, zer eragin dakarzkion hizkuntzari berari, bai hizkuntz praktikan eta bai hizkuntzaren iruditeria eta errepresentazioan, hau da, zer ari garen islatzen euskaraz balio maskulino baztertzailak elikatzen ari garenean.

Izan ere, badago matxismo euskaldun bat, hizkuntzari modu identitario eta ikonikoan helduta eraikitzen eta erreproduzitzen dena, eta kasik banaezin, identiko, mimetiko bihurtzen dituen hizkuntza eta jokabidea. Errepresentazio eta praktika hori plazaren erdian dago eta plazaren erdian egon dadin indartzen da, eta horrek ondorioak ditu arnasmune horien harreman eta garapen sozialean, parte-hartze politikoan eta indize demografiko eta linguistikoetan.

ETNOGRAFIA BAT

Etnografia «Berdinbidean txikiak» programan parte hartutako lau herrietako lau neska gazterekin egin da. Elkarriketa luze sakona egin zaie. Hemen haien hitzen lagin argigarri bat:

(...) Mutil eredu normatibo horretan indarra eta beste zenbait ezaugarri nire herriko mutilek ondo baino hobeto betetzen dituzte, kotxe zaletasuna, kirola, ausardia, balentriak...

(...) *Eta zergatik joan zineten herritik?*

Herrian inizatiba zerbaiti heltzeko nik neuk behintzat ez neukan, ez dakit beldurra den baina modurik ez nuen ikusten, autoritate falta agian... baina asko eragin zigun herrian ekiteko modurik ez ikusteak, beldurrak, konplexuak... ez dakit... lekurik ez izateak...

Eta zure adin jirako mutilak berdin sentitu ziren? Bide bera egin zuten?

Ez, mutilak ez dira herritik joan. Gu bai, bai fisikoki eta baita mentalki ere.

Eurak ez dira mentalki joan, fisiko ere ez, militatzea ere ez... leku berean daude. Herrian egin dute beraien bizitza. Ez dute behar izan beste espazio bat hortik alde egiteko. Ez, ez, beraiek oso eroso daude, espazioa dute eta horri eusten diote.

(...) Baina herrian egotea, «herrin gare» hori, «gu hemen gaude» eta «gu soziedadean ia egunero biltzen gara» eta «gure kotxeak dira kalean daudenak», espazio hartze hori, hori gizonena da nagusi. Bai espazioa hartzea gizonena da.

(...) Bai, nire herrian derrigor horrelakoa izan behar duzu gizon gisa onartua izateko: maskulinoa, heterosexuala, indartsua, balentriak adieraziko dituen, abiadurazalea, kirolzalea, pentatloira joango dena, oso-oso normatiboa...

(...) euskaldun eta gizon eraikitzen da irudi hori dudarik gabe, eta aitortzen zaio «zu zara hemen sustraiak dituen». (...) gainera edozein euskarak ez du balio, ez, ez hori oso bistakoa da, edozein euskararekin ez zara gizon nire herrian... emakumeei ez zaie hainbeste hori exijitzen (...) total ez zaie ezta ere leku zentrala ematen, beraz...

(...) Neskak sartzen badira emakumetasunaren eredu normatiboan, ondo. Hor zaudete. Eredu normatiboa hausten duten momentuan deserosoak dira herriarentzat eta gizonentzat. Eta eredu normatibotik ateratzen diren mutilak, adibidez guraso elkartean parte hartzen dutelako edo seme-alaben zaintzara dedikatzen direlako «a parir» jartzen dituzte, eta maskulinitatea betetzen ez duten besteak, homosexualak-eta, txikitu egiten dituzte hasteko, markatuta daude, atzetik jarduteaz gain, aurpegira ere esaten zaie, «hori al da gizona izatea?»... Identitate sexualarena, puntu eta parte utziko dugu, ze zentzu horretan lan asko dago hor egiteko...

MASKULINITATEAREN ARNASGUNE

Jose Maria Sanchez Carrion «Txepetx» soziolinguistak *La navarra cantabrica. Estudio Antropolinguístico de una comunidad euskaldun* (1981) ikerketan, ondorio hau dakar: «La coherencia de la sociedad rural vascofona de Navarra se mantiene y perpetua a través de la cohesión del sentido de grupo de sus varones». Eta, Carmen Larrañagak, bertsolaritzaren gaineko bere doktore-tesian (1994) bertsolaritza «maskulinitatearen habitat» gisa definitu zuen.

Bi ideia horiek argi eta indar egiten diote etnografian, interbentzio sozialean eta ikerketa honen hipotesian planteatzen den guztiari. Eta beraz, planteatzen dezakegu «euskara maskulinitatearen habitata dela» eta hori dela euskaldun izateko modu bat, sarri nagusia, sarri iruditeria kolektiboan konpartitua eta onartuta, sarri gailentzen, prestigiatzen eta legitimatzen dena, bereziki landaguneko herri txiki euskaldunen eredugarritasun linguistikoa, genero-begiradarik batere gabe eta modu akritikoan, plazaren erdian birjartzen ari garen honetan.

Konklusio gisa, ekar dezagun Joxe Azurmendi filosofoa. Azurmendik *Zer dugun Orixeren kontra* (1976) liburuaren gainean jada badakar kuestionamendu hau beste ertz batetik bada ere: «Orixek egiten duena, behi lanak eta ahari-talkak, eta horren guztiaren glorifikazioa, eta berak horrekin identifikatzen du Euskal Herria. Eta, nik uste dut, hori geroz eta gutxiago dela, eta gainera jada ez dela hori izan behar». Ez dela hori izan behar. «Kultura diferente batetik eraikitako landak» da Azurmendik aldarrikatzen duena. Kultura diferente batetik. Egoera ezin hobean gaude honetaz pentsatzeko. Besteak beste, arnasgune horiek itogune izateari utz diezaioten, menderakuntza-leku, maskulinitatearen habitat euskaldun eta bazterketa-leku izateari utz diezaioten, eta, bestelako euskalduntasunak —irekiak, integratzaileak, bizigarriak, inklusiboak, justiziazkoak eta parekideak— eraikitzeko gune izan daitezen.

Xabier Gantzarain | Idazlea, Azpeitiko Kultur Mahaiko kidea

SARRERA

Azpeitian bizi naiz, Azpeitiko Kultur Mahaiko kidea naiz, badut nire iritzia arnasguneei eta batez ere arnasgune honi buruz, baina utzidazue lehendabizi babesa bilatzen hor zehar.

Atzo bertan, Goizalde Landabasok artikulua hau idatzi zuen *Berrian*: Ebidentzia.

Sare sozialek intimitateaz ulertzen genuena aldatu dute. *Likes* eta *dislikes*-ek kokatzen zaituzte gizartearen mailaketan. Jauzika heldu nintzen emakume euskaldun gazte batek duen Instagramen-era. Sarearen kasualitate horietako bat. Oso denbora gutxian jakin nuen bere bizitza osoa. Nor maite zuen eta nor maite izan duen. Nora bidaiatu duen. Zein talde duen gustuko, zeintzuk diren bere lagun minak, bere txikitako argazkiak. Dena. Kontua ixteko aukera dago, baina zabalik du, alegia, denok ikus dezakegula. *Striptease* ezinbestekoa da orain modan dagoena; erakusten ez baduzu, ez zara. Lagun batek esan zidan *big brotherrekin* duela zerikusia; adiskidetasun simulakroan hazitako belaunaldia dela. Tristurak janda egon zaitezke, eta sare sozialetan kontu dezakezu hamaika *likes* eta bihotz gorri jasotzeko zure bakardade beltzenean. Distopiarik gordinena bilakatuko zaigu errealitate. Horrek harritu ninduen, baina hutsaren hurrengo geratu zen gero. Herri euskaldunean jaiotakoa da emakume gazte hau; lagun euskaldunak ditu, guraso euskaldun eta euskaltzale ezagunak, eta bere kontuaren gehiena gazteleraz zegoen. Lagun euskaldunekin duen harremana, oro har, gazteleraz du.

Joan Mari Torrealdaik joan den larunbatean irakurritako batueraren aldeko idatzia etorri zitzaidan akordura: belaunaldi berriak ekarri behar dira batuerara. Zelan, baina? Eremu soziolinguistiko guztia aldeko izan arren hautua bestelakoa denean? «Kontzientzia lantzea ahaztu zaigu», zioen Torrealdaik. Gogora etorri zait lagun bati hamahiru urteko semearekin jazotakoa. Kalean topo egin zuen semearekin eta lagun batzuekin. Gelakideak denak. Nire lagunak eurekin hitz egin zuen, euskaraz. Semearen lagunek erantzun zioten barre eta irri artean. Bakarrik gelditzean semeak amari esan zion: «Ebidentzian jarri nauzu, ama». Ama txundituta zegoen. Semeen lagunei berba egin zien, edukazio guztiz. «Bai, ama, baina euskaraz».

Ez gaude hor, Azpeitian ez dut uste halakorik gertatuko litzatekeenik gaur, hemen euskara ia berezkoa dugulako, etxekoa. Horixe da gure indargunea, eta horixe gure ahulgunea aldi berean, horixe gure mehatxurik handiena.

Lourdes Oñederra, *Berrian*, irailaren 30ean:

Kezkatzen nau maiz gertatzen denak, nola badiren aukeren bi muturretako batean dabilzan hiztunak: batetik, batua kalean, tabernan eta umeeekin ere egiten dutenak eta, bestetik, lan akademiko baten aurkezpen formalean ere euskalkira jotzen dutenak. Berezi arduratzen naute etxetik euskara jakin dugunon alferkeriak eta erosokeriak, zenbait lanpostuak edo karguak erraztu dizkion hizkuntza ez lantzea, ez zabaltzea, ez aberastea, azken batean pribilegioa merezimenduarekin berdintzea erabat. Euskaldun berriek hizkuntza bereganatzeko egiten duten ahaleginaren zati bat bederen guk ere egin behar genuke, geure ohitura erosoetatik ateratzeko, egoki denean hizkera estandar zainduago bat erabiltzeko.

Badirudi batzuk Obelix edabe indartzailearen lapikoan bezala sartu ginela txikitan hizkuntzaren funtsetan eta arauak besterentzat uzten ditugula. Batua, idatzirako eta azterketetarako: etxe egokian jaiotzeko suertea izan genuenok ez dugu ahalegin berezirik egin behar. Uste dut egokitu zaigun euskararen momentu historikoarekiko erantzukizunik eza dela hori eta kalte egiten diola euskararen unibertso osoa egituratzeko helburuari.

Batzuetan, Obelixak besterik ez dut ikusten kalera irteteen.

Horrekin lotuta, hauxe zioen Xabier Amurizak urriaren 6an *Berrian*: Kontra-kultura.

Hizkuntza bat gehien batzen edo banatzen duena hizkera da. Harmonia da bakoitzari dagokion eremuan eramatea honako lau mailak: 1) Hizkera batua. 2) Euskalkia. 3) Azpieuskalkia. 4) Etxe-hizkera edo «sukalkia». Euskalkiak bost dira. Bost! Azpieuskalkiak asko, eta «sukalkiak», ez dakit zenbat. Bizkaieran, adibidez, azpieuskalkiak mordoa dira, eta «sukalkiak», dozenaka.

Ahots erreferenteek (esatari, aurkezle, kolaboratzaile eta, oro har, hizketa ordaintzen zaienak) hizkera jaso a egin behar dute. Ahots puntualak (gonbidatuek, kalekoek...), ahal dutena. Hizkera jasoak (hitzak osorik eta fonetismo gabe) sei dira: batua eta bost euskalkiak. Hauek ere, euren eremuan, hizkuntza batuak dira. Ahots erreferenteek, gutxienez, euskalkian egin behar dute. Hori nahikoa izan daiteke, ulertze nazional on baterako. Nik neuk, bizkaitarra izanik, lapurtera kultoa hobeto ulertzen dut Bizkaiko «sukalki» asko baino.

Hizkuntza sendotetan, kontrakultura osagai kultural bat gehiago izan daiteke. Biziraupenezko hizkuntzetan, kontrakultura kulturaren kontra doa. Haitz bat harrikatuz, ez da haitza lokatuko. Eraiki berri duzun buztinezko etxea harrikatzen baduzu, eraisten ari zara. Kontrakultura euskara mintzatura ekarriko: 1) «Sukalkiak» euskalkiarekin erratzea kontrakultura tribalista da. 2) Ahots erreferenteek publiko zabal bati «sukalkian» egitea kontrakultura atzerakoia da. Wazemankera eta antzeko ereduak kontrakultura inbasiboak dira. 3) Kateen zuzendariak eta programen arduradunek «sukalkia» hizkera ohikotzat («freskotzat») hartzea kontrakultura miopea da. Babelismoa. 4) Kale-idazkiak (egitarau, deialdi, eslogan) hitz egiten den moduan idaztea zabor-kultura da. 5) Kontrakultura, euskara bezalako hizkuntzan aplikaturik, kontrako kultura da.

Nahi duenak uler beza antikultura, nahi duenak, inkultura.

Azpeitian bada arrisku hori...

Antzeko zerbait, akaso gordinago, Jon Alonsok, *Berrian*, irailaren 20an:

(...) ia denak ondorio berera eramaten nau: euskaldunak estatistiketan ageri dena baino gutxiago direla, kopuruz; eta, talde-pertenentzia sinpatiko eta ez problematikoa adierazteko behar denetik harago, ez direla hain euskaltzaleak ere.

Oso labur esanda, eta sarrera hau bukatzeko, kontu bakarra: kontzientziarik gabe jai dugu.

KONTZIENTZIAREN ARNASGUNEAK

Garikoitz Goikoetxea | Berriako kazetaria

Arnasguneen garapenari bi ikuspegitatik heldu diote Lorea Agirrek eta Xabier Gantzarainek: garapen sozioidentitarioa eta garapen soziokulturala. Bi ikuspegi, baina erpin berean bat egiten dutenak: kontzientzia sakondu beharra dagoela arnasguneetan. Kontzientzia, herri-identitatean: arnasguneen gainbeheraz ohartzea eta aldaketak abiatzea. Eta kontzientzia herritarren artean: euskaldun osoak lortzea.

Hiru arnasgunetan gertatu da. Lehenbizikoan, joan dira euskara-elkarte bateko kideak udal-arduradunengana: euskara gainbehera ari dela arnasguneetan, herri horretan ere bai, eta gaiari heldu beharra dagoela, agendan jarri. Lasai egoteko erantzun diete, herrian ez dagoela arazorik, «ondo» dagoela euskara. Bigarrenetan, hirigintza-plan berria taxutzen ari dira, eta bilera bat antolatu dute, zenbat etxe egin nahi dituzten azaltzeko. Etxegintzak herrian izandako eraginaz galdetu du herritar batek, aztertu ote duten azken hamarkadetako hirigintza-politikak nola eragin dion herriko egoera soziolinguistikoari. Arkitektoak erantzun dio euskara ez dagoela hirigintzarekin lotua, hori udalaren «beste arlo bati» dagokiola. Hirugarrenean, Euskaraldian izena emateko mahaia atera dute plazara. Zer den jakitera gerturatzen da jendea, baina askok diote ez dagoela premiarik herri horretan: euskaraz egiten dutela «dena». Erdarazko egunkari bat daramate besapean gehienek.

Adibideak dira, baina benetakoak. Erakusten dutenak nolako iritziak eta jarrerak dauden zabaldua arnasguneetan, zein den egoera esparru identitariotik eta kulturaletik begiratuta.

Arrosa-koloreko etorkizuna kontzeptua erabili izan dute herritar erdaldunek euskarari buruz duten ikuspegia azaltzeko —Deustuko Unibertsitateko irakasle Esti Amorrortuk, adibidez—: erdal elebazarrek ikusten dute gero eta gehiagok dakitela euskaraz, batez ere umeek —baita beren seme-alabek ere—, eta uste dute euskara *salbatua* dagoela, irabazia duela partida. Pentsa daiteke arnasguneetan ere ez ote den ari antzeko zerbait gertatzen: *arrosa-koloreko egoera* ez ote duten sumatzen herritar gehienek eta arduradunek, *salbu* daudela, ez dagoela arriskurik eremu horietan. Denbora luzez egon dira uste horiek errotuta, eta datuek atzerakada gordina erakutsi dutenean ere, zailtasunak daude herrietan horretaz ohar daitezen. Arazoaren kontzientzia har dezaten.

Arnasguneak garatzeko proposamenaren oinarrietako bat da, hain justu ere, kontzientzia garatzea. Bai identitateari dagokionez —«bertako identitatearen gaineko kontzientzia indartsua izatea», bai kulturari dagokionez —«arnasguneetako biztanleak hiztun osoak, jasoak eta kontzienteak izateko eta hizkuntza-komunitatearen kontzientzia lantzeko, ezinbestekoa da euskararekin batera euskal kulturaren garapena eta transmisioa eremu horietan ematea»—.

Kontzientzia-premia, beraz. «Kontzientziazioak oso prentsa txarra izan du, baina bueltan-bueltan horretara goaz». Hala ohartarazi du Lorea Agirrek: hizkuntzaz, haren «ahuldadeaz», kontzientzia txikia dagoela arnasguneetan gaur egun. «Euskara osasuntsuen dagoen lekuetan ere uste baino azalekoagoa da gure euskaltasuna». Finean, beraz, bereizi egin behar direla *euskaldun* izatea eta *euskaltzale* izatea. Lagun batek arnasgune bateko egoeraz esandakoa ekarri du gogora Agirrek: «Hemen, euskaldun asko eta euskaltzale gutxi». Euskaraz badakien eta euskaraz egiten duen jende asko, baina haren kontzientzia eta kezka duten gutxi.

Kontua da, hortaz, mihia ez ezik betaurrekoak ere izatea euskararentzat. Dudarik ez da —eta hala nabarmendu dute euskalgintzako eragileek azken urteetan— euskara indarberritzeko bidean funtsezko rola dutela arnasguneek: haietan dago euskara bizien, haietan dago normalizaziotik gertuen, haietan du arnasa. Baina birika horiek estutzen ari dira. Erdalduntzen ari dira arnasguneak: erdaldunen proportzioa handitzen ari da, eta erdaraz gehiago egiten da. Horren kontziente ote diren arnasguneetan, hori da gakoetako bat. Edo jarraituko ote duten esaten: «Hemen ez dago arazorik».

Kontzientzia hartzeko lan horrek eskatzen du, nolanahi ere, babes-mekanismoak ezartzea. Badira horrelako proposamen batzuk aurkeztutako dokumentuan. Adibidez, udalerrri txikietan arazo handia da oinarrizko zerbitzuei eustea, eta hori bihurtzen da lehenetsun: haur-eskola zabalik mantentzea, medikuaren kontsultari eustea, dirua ateratzeko kutxa automatikoa izatea herrian, taberna edo kontzejua zabalik egotea, garraio publikoa edukitzea... Askotan, horretarako bidea izan da kanpotik jendea joan dadin bultzatzea, etxeak eginez eta erosleak kanpoan bilatuz: alegia, herria haztea, horrela zerbitzuei eutsi ahal izateko. Horrek hizkuntzaren arloan nolako eragina duen ikusi gabe.

Herriaren identitatean duen eraginagatik, paradigmatikoa da herriko tabernarekin gertatzen dena: inork hartu nahi ez, eta askotan erdaldun elebakarrak egiten dira kargu. Herritar erdaldun horiek nolako posizioa duten herrian, eragin handia du horrek herriko dinamika soziolinguistikoa: herriko taberna hartzen badute, bistan da, eragin handia du herriko bizitzan.

Herritarren euren soslai soziokulturala ere aztertzekoa da. Hizkuntza-gaitasunari begiratuta, bai, bada indarra arnasguneetan: gehien-gehienek lehen hizkuntza dute euskara, eta eroso aritzen dira euskaraz, erdaraz baino erosoago askotan. Ez da hori euskaldun gehienek soslaia. Gaitasun linguistikoa badute,

hortaz, baina *euskaldun osoak* ote dira arnasguneetako herritar gehienak? «Zailtasunak» nabari ditu horretan Xabier Gantzarainek. Alegia, *euskaldun oso* izatea baldin bada hizkuntzaren funtzio guztiak erabiltzea —ikus, entzun, irakurri, hitz egin, idatzi—, hutsuneak daudela hor. Oraintsu atera dituzte euskarazko kultur kontsumoari buruzko datuak, eta agerian jarri dute euskaldun gehienek ez dutela euskarazko kultur produktuetara jotzen. Arnasguneetan ere egin izan dituzte gisa horretako azterketak —esate baterako, nolakoa den prentsaren kontsumoa—, eta erakutsi dute badutela indarra erdarazko produktuek. Gantzarain: «Euskaraz eroso egiten dugu, baina eten bat sumatzen da». Euskal kulturaren transmisioan nabari du haustura hori.

Horren haritik, aztertzekoa da euskal kulturak nolako lekua duen arnasguneetan: zenbateko «zentraltasuna» daukan. Arrisku handi bat sumatzen du Gantzarainek: «Euskara ez lotzea kulturarekin, bizitzeko era batekin, mundua ikusteko era batekin». Finean, erabilera oso jakin batzuetarako hizkuntza izatea euskara —lagunarterako, herriko erabileretarako—, ez noranahikoa.

Gai horri heldu diote, izatez, euskara batuaren 50. urteurrenaren harira batean eta bestean egindako gogoetetan. Aurreiritzi zabalduak daude euskara batuari buruz —plastikozkoa dela, artifiziala, naturaltasunik gabea—, eta arnasguneetan hedatuak daude horrelako usteak. Euskarak zer leku duen, horrek badu zerikusia: euskara zertarako eta non erabiltzen den. Gantzarainek gogora ekarri du, adibidez, Lourdes Oñederra euskaltzainak *Berria*-n idatzitakoa: «Badirudi batzuk Obelix eda-be indartzailearen lapikoan bezala sartu ginela txikitan hizkuntzaren funtsetan, eta arauak besterentzat uzten ditugula». Alegia, hizkuntza-aldaera edo erregistro bakar bat hartzea nahikotzat, osotasunari muzin eginda. *Txokokoa* goratzea, batasunaren eta kultura hizkuntzaren kalterako. Arnasguneetan hedatzen ari da hori.

Kontzientzia-beharra berriro: «Euskaldun oso izateko, ahalegin berezia egin behar da». Hala ohartarazi du Gantzarainek. Arnasguneetan ere, euskaraz eroso egiten dutenek ere, ahalegina egin behar dutela hiltun oso izateko. Kontzientzia behar dutela, ahaldundu egin behar direla.

Jakina, erdararen eragina eta indarra nabarmenak dira arnasguneetan ere. «Espainolez badakigula erakutsi nahia» sumatzen du Agirrek. Euskaldunen gutxiagotasun-komplexua. Erdararen eragina, izan ere, sartua da sukalderaino: komunikabideak, teknologia berriak... Maiz, euskara-gaitasunaren ikuspegitik begiratu izan zaio euskarazko edukien kontsumoari: zenbat eta gaitasun handiagoa, bide handiagoa euskarazko edukietara jotzeko. Aurkako norabidea nolakoa ote den, mahai gainean dago hori ere: komunikabideak eta teknologia berriak erdaraz jasotzeak, erreferentzia mundu erdalduna izateak, begietatik eta belarrietatik etengabe erdara sartzeak, nolako eragina daukan gaitasunean eta euskararen erabileran. Datu bat bada arnasgune batzuetan nabaritzen hasia: kalean baino gutxiago egiten da euskaraz etxean. Hipotesi bat baino gehiago planteatu dituzte. Bat, herriaren beraren egoera demolinguistikoa azaltzen duena: herritar guztiak ez

daudela kalean, eta batez ere erdararako joera dutenak falta direla kalean—herritar iritsi berriak, kasu askotan, bizimodua herri horretan egiten ez dutenak, lotara soilik joaten direnak—. Bi, identitatean izandako aldaketa: «etxeko errepublika independentean», lasaitasun giroan, erdararako joera indartzen dela. Horri heldu dio Gantzarainek.

Kontzientziaren premia berriro, hortaz. Kontzientzia, herrian: gertatzen ari denaz konturatzeko eta bestelako dinamikak abiarazteko. Eta kontzientzia, herritarren artean: euskaldun oso izateko kontzientzia, euskara noranahiko hizkuntza izateko kontzientzia. Gaitasunaren eta erabileraren arnasgune ez ezik, euskararen garapen sozioidentitarioaren eta soziokulturalaren arnasgune ere izan daitezen udalerri horiek.

MAHAI-INGURUA

MAHAI-INGURUA. TOKIKO GARAPENA ETA HIZKUNTZA

Miren Elgarresta | Gipuzkoako Foru Aldundia

Xabier Amuriza | Bertsolaria eta idazlea

Gidaria: Imanol Esnaola | Gaindegiako koordinatzailea

SAIOAREN PLANTEAMENDUA

Arnasguneek organizazio eta profesional ezagunak eman dituzte. Arnasguneak gure herriak behar duen osagai garrantzitsu baten eragile bihurtu dira: profesional talentudun eta konprometituak. Baina ekarpen hori ez da aitortzen. Gauzak horrela, azalera atera nahi izan dugu alderdi hori. Izan ere, etorkizunari begira, tokiko garapen-egitasmoetan arnasguneek arreta berezia jaso beharko dute, lurralde-estrategia sozioekonomikoa eraginkorra izan dadin.

Ardura profesional handiko bi pertsona jarri ditugu elkarrizketan, biak ere komunikazio sozialarekin lotutako eginkizuna dutenak. Bakoitzari bere esperientziaren inguruan galdegin diogu, besteak beste azalaraziz bere egitekoaren garrantzia eta euskal hiztun kontziente moduan egin izanaren onurak eta zailtasunak. Eginkizun horiek euskal hiztun osoek bete izana balioan jartzeaz gain, arnasguneentzat talentua lantzeak dakarkeen onura (tokiko garapen-egitasmoentzat onura) azpimarratu da saioan.

METODOLOGIA

Ez da mahai-inguru arrunta izan, gidariak galdera jakin batzuk pausatu dizkio hizlari bakoitzari eta bakarren bat denen artean erantzutekoa izan da. Helburua nork bere esperientziaren berri ematea izan da.

GIDARIAREN HASIERAKO HITZAK SAIOA BIDERATZEKO

Mixel Etxekopar Gotaineko xirulari famatuak esan ohi du inon ez dela Zuberoan bezainbesteko artista-dentsitatearik. Egungo metropoli handiak miresten dituztenek diote hiriotan lortzen den talentudun pertsonen elkarketa handia dela eta emaitza oso emankorrak uzten dituela giza garapenean.

Batzuen zein besteen iritziak ontzat emanez, euskararen arnasguneen garrantzia zertan datzan azpimarratzerakoan bada oso noizbehinka agertzen zaigun ezaugarri bat: arnasguneen baitako kapital soziala eta haren eraginkortasuna.

Eraginkortasun hori hainbat arlotan ikus daitekeela esan daiteke, baina ezaugarri bat azpimarratzea premiazkoagoa da: taldean lan egiten eta konprometitzen dakiten pertsonak hezteko duen gaitasuna.

Taldean lan egitea eta konprometitzen jakitea da, inondik ere, gaur egun urrea balitz moduan bilatzen den ezaugarria gure gizartean. Hortik begiratzuz ez dira gutxi ibilbide profesional oparoa duten arnasguneetako herritarrak, are gehiago dira, isilean bada ere, lehen mailako eginkizun eta arduretan dihardutenak.

Arnasguneen geroa garapenean jartzen ari den honetan, ezinbestekoa da bide horretan dabilzan pertsonak ekartzea hona, horregatik bildu dira Miren Elgarresta eta Xabier Amuriza.

GALDERAK

Zuen iritzian arnasmune batean sortu eta pertsona moduan hazi izanak izan al du eragin baikorrik zuen ibilbide profesionalean? Eta hala bada, zuengan bakarrik, ala inguruan ere sumatzen duzue halakorik?

Miren —Zumarragan sortua naiz. Jaio nintzenean ordurako espainiar etorrera masiboa egonkortzen hasia zen. Zumarraga herriari, beste askori bezalaxe, oso zaila egin zitzaion bere jatorrizko hizkuntza gordetzea, zer esan bere euskalkia gordetzea. Zumarragan gehien entzuten zen berba soinu gaztelaniaz konposatzen zen.

Beraz zintzo izanik nire jaioterrian zaila zen, oso, euskara bizirik mantentzea. Nire lehen arnasmunea, garbi daukat, nire familia-etxea, jaiotetxea izan zen. Eta era zehatzagoan, zorrotzagoa izanik nire ama izan zen lehen arnasmunea. Lehen arnasmune-unitatea ama izan zen. Berari esker euskal hitzun kontzientea izan naiz une oro.

Ondoren etorri ziren bi herri, lehena bizilekutzat hartu nuena, Oñati, eta bigarrena lanlekua, Azpeitia bera. Biek ala biek modelatu naute eta bi herri hauetan garatu da nire bizitza familiarra eta profesionala, aldi berean. Biak arnasmune ezin hobeak. Euskaraz blaitzen naute egunero, une oro. Euskara aberastu dut bi herrietan eta bi herriei esker ahobizi bilakatu naiz zalantzarik gabe.

Ibilbide profesionalari dagokionez, bi espazio ezberdinetan mugitu naiz. Landa-eremuan garatu izan dudana ibilbide profesionalean funtsezkoa zen euskaraz aritzea, bezero-komunitatea osoa euskal hitzuna zelako, ez zegoen beste modurik. Positibotasuna non aurkitzen dudana arnasmuneetan sortua izateagatik eta arnasmune batean lan egiteagatik? Euskararen erabilerari eskaintzen zaion aberastasunean. Leku ezberdinetako euskal hitzuna izanik hiztegia zabaltzeko duzun aukera ezin hobe da. Adibidez: hiztegi teknikoa eta bertoko hitz ezezagunak.

Bigarren espazioa, espazio publikoa da. Eragin zuzena du horrek. Euskara-garraiolaria gara, bozgorailuak. Beste herritarrentzat erreferente bilakatzen gara.

Xabier —Arnasgunea esatean, mailaketa bat egin nahiko nuke, nirea pertsonala eta orokorra ere bai. Herri txikiak zeintzuk dira? Ni neu Etxanon jaion nintzen, eta Etxano orduan herri txikia zen, nahiz eta lurrez handia (gero Amorebieta-Etxano, Zornotza, bihurtu zen). Baina niretzat Etxano mundu handia zen. Batzuentzat gure arnasgunea izan da ez bakarrik herri txikia, baizik mendia. Kontzeptu ezberdina da, nik goitik, menditik ikusten nuen Etxano, eta iruditzen zitzaidan mundu handia. Nire lehenengo liburu propioa izan zen hain zuzen ere, *Menditik mundura*. Han goian, mendian, dena zen arnasgune. Dena nuen arnasa haurtzaro-garaian, 11-12 urtera arte. Ondoren seminarioa izan zen arnasgune intelektuala alde batetik, baina emozionalki itogunea ere bai. Oporretan, hori bai, buelta egiten nuen mendira, arnasgunera, askagunera, askatasun-gunera.

Edozein gizaki kontziente eta zentzudun moduan, haurtzaroa da gure baitatik sekula alde egiten ez duen mundua. Nire sorrera oso goian izan zen, eta bakardadean. Alde batetik bekaitzez, inbidiaz hor beheran ikusten nuen munduaz, baina bestetik neure burua libre eta arnasez beterik ikusten nuen. Sentimenduetan, beti itzultzen gara haurtzarora. Gizaki baten edo kontzientzia baten izate nagusia oroimena eta identitatea bada, haurtzaroan topa dezakegu horren oinarria.

(Mireni) Gizon eta emakumeen arteko desberdintasunak agerian jarri eta gainditzeko bidean ikuspegi intelektual internazionalak indar handia dute. Zuri, ordea, Berdintasun Zuzendari zaren heinean, joera nagusi horietarako praktika lokalak eragitea dagokizu. Arnasguneei begira zer diagnostiko egiten duzu (gehienak herri txikiak izanik)?

Miren —Lurralde-orekari dagokionez, Gipuzkoa oso ondo posizionatuta dago: lurralde orekatua gara. 120.000 biztanle ditugu landa-guneetan, herri eta auzoetan. Horietatik 40.000 gipuzkoar 2.500 biztanletik beherako herrietan bizi dira. Lurralde osoaren % 44ko estaldura da hori.

Genero-irakurketa eginez, batetik ikusten dugu herritarren erdia izanik ere, landa-eremuetan emakumeen presentzia ekonomiko eta soziala ez dela handitzen, alderantziz baizik. Lan-banaketaren arrakalak, jabetzaren titulartasuna, lan-ordainketaren arrakalak... adibide argiak dira, gure ustez, landa-eremuetako genero-desberdintasunak oso agerian uzten dituztenak.

Estereotipoen indarra oso nabarmena da, eta nonbait «etxeko andrearen» irudiak sendo irauten badu, landa-guneetan da. Bertan, etxetik kanpo lana onartzen bada ere, etxeko zereginei uko egiten ez dieten kasuetan da. Hala ez denean, gizarte-onarpen baxuagoa du emakumeak. Landa-eremuetako emakumeek, batez beste, prestakuntza-maila altua dute, bereziki herri txikietan. Horietan, baina, lanerako aukera urriak dituzte eta, beraz, hiri-inguruetara egiten dute jauzi,

«ihesaldi ilustratua» deitu den fenomeno sortuz. Ez nau asko kezkatzen fenomeno horrek, baldin eta emakume horiek nolabait herri txikietan errotzeko zailtasun nabarmenik ez badute.

Ezaugarri horien gainean lan egitea oso garrantzitsua da, Gipuzkoako berdintasun-politikek ezinbestean aintzat hartu behar baitituzte arnasguneetan emakumeek pairatzen dituzten bereizkeria partikularrak, orokorrean gain ere eragin handia dutenak. Lurraldearen oreka zaindu eta babestu egin behar dugu gure jasangarritasuna bera dagoelako jokoan. Hori horrela izanik, ezinbestean fokuratu behar dugu landa-guneetako berdintasun-politiketan.

Aukera erakargarriak eskaintzea ezinbestekoa da, baina txanponaren beste aldean, gaur egun berdintasuna oztopatzen duten askotariko galgak ezabatu egin behar ditugu, emakumeen garapen sozioekonomiko osoa bermatzeko.

(Xabierri) Gogoan dut elkar ezagutu genuen egunean, lagunarteko euskarari buruzko jardunaldi batzuetan ni antolatzaile, zeu hizlari, Dragoi Bola marrazki bizidunen itzulpena egiteak eragiten zizkizun kezak eta arrangurak aipatu genituela. 2018 ez da 1995 nazioarteko kultur produktuen presentziari dagokionez. Azalduko al zeniguke nola bizi izan zenuen ardura hura, euskal hiztunei ahozko euskaraz atzerriko mundua ekarri beharra?

Xabier —Nire lan bat izan zen hori. Telebistara lanean sartu nintzen garaia produkzio-lan handiko garaia zen. Oraindik stock handirik ez zegoen eta astean pelikula bat edo dokumental bat itzultzen nuen, hilean 4 film inguru, Dragoi Bola, Cousteau-ren dokumentalak... orokorrean ustez lana ondo eginaren sentsazioa daukat, hamar bat urtean zehar egin nuena.

Hizkuntzaren aldetik nire ustez zorroztasun handiagoa zegoen itzulpenetan eta egokitzapenetan, kontrolak ere gehiago ziren. Bazegoen halako kalitatearen exigentzia bat, eta horrela izan behar zuela iruditzen zitzaidan. Komunikabideetara hitz egiten pasatzen denean, iruditzen zait ez dela bakarrik euskara egitea, kalitatearen zena gordetzea ezinbestekoa dela. Hizkuntza kalitatezkoa behar da. Eta aurrerapena nabaritu behar da. Eta nik egun komunikabideetan ez dut hori nabaritzen, ez dut zorroztasunik nabaritzen. Esatari eta ahots erreferenteek egiten dituzte akats berdinak gaur, bihar eta datorren urtean. Kalitatearen erreibindikazioa egingo nuke. Talentua erakutsi behar da hizkuntzaren kalitatean ere. Euskara ona egiteari garrantzirik ematen ez bazaio erosioa dator, eta erosiotik galera dator.

(Xabierri) Uste duzu gero eta kaletarragoa den euskaldungo batentzat arnasguneetako hizkuntza-profesionalen gaitasunak baliagarri izaten jarraitzen duela? Talentuak kasu honetan, eta hizkuntza-senak, ala hor galera bat ere aurreikus dezakegu?

Xabier —Galerak eta gabeziak bistan da badirela, baina hizkuntza bat talenturik gabe eta senik gabe ez dago aurrera ateratzerik. Zabor-hizkuntza iraungi egiten

da, amaitu egiten da. Kalitate bat gabe ezin da aurrera joan, nahiz eta hitzunek ahal dutena egiten duten. Orain arte mitifikatu izan dugu herri txikietan euskara freskoagoa, naturalagoa zela. Hein baten egia ere izan daiteke baina hau kale orokor bat da. Kalea homogeneousatzen ari da, herri txikietan ere bertokoak ez diren asko bizitzera joan dira eta. «Kalekoa» izatearena gure iruditeriatik aldatu beharra dago, dena kale orokor bat izaten ari da eta, herri txikiak ere oso kalean bizi dira eta. Arnasguneak asko homogeneousatu dira.

(Mireni) Zure ibilbide profesionalak lotura handia izan du landa-giroko udalerriak indartzeko egitasmo estrategikoeekin (artxaintza, abeltzaintza, parke naturalak...). Etorkizunari begira, azalduko al zeniguke non dagoen ildo horien estrategikotasuna arnasguneen garapenari dagokionez?

Miren —Urte asko pasa dira arnasgunea den baserri-eremua utzi nuenetik eta uste dut entrenuaren falta sumatzen dudala beharbada behar bezala enfokatzeko, baina saiatuko naiz. Nire rola lehen sektoreari guztiz lotua egon da. Lehen sektoreko ekonomiari batez ere, nahiz eta beste aspektu batzuk ere jorratzen diren: kultura, formazioa, etab. Lehen sektorearen biziraupena, neurri handi batean, jarduera ekonomikoa den heinean bideragarritasunarekin lotzea ezinbestekoa da; zailtasunak zailtasun landa-eremuak lehen sektorearekin loturiko jardueri esker eutsi dio, hau da, lehen sektoreak sostengatzen du landa-eremua.

Beste jarduera ekonomiko batzuk ere kokatu dira landa-eremuan, batzuk oso berritzaileak gainera (asko teknologiarekin harremana duten jarduera txikiak), lehen sektorearekin zerikusi zuzena ez dutenak beharbada, eta arnasguneei egin dieten ekarpena oso positiboa da. Adibide horiek azpimarratzea ona da, aukera berri horiek ere bistaratu behar ditugu. Batean zein bestean bideragarritasun ekonomikoa bermatzea funtsezkoa da. Lanak bizitza-proiektua egituratzeko gaitasun handia du eta horren inguruan bizitza osoa antolatzen da neurri batean. Jarduera ekonomikoarentzat bideragarritasun ekonomikoa bitala da, jakina arnasgunea den edozein herrirentzat ere.

(Xabierri) Udalerri euskaldun edo arnasguneetako hiltun trebeenak ba al dute eginkizun estrategikorik euskararen geroan? Garai batean herri txikietako hiltun trebeenak eginkizun garrantzitsua izan zuten moduan (kulturgintzan eta beste hainbat arlotan), etorkizunean izaten jarraituko dute ala polo hori mugitu egingo da?

Xabier —Polo hori nahiko mugituta dago. Lehen herri txiki batera joatean eta hango informatzaileetara jotzean, garrantziko hizkuntza baten segurantzaren zenuen. Hori ez da horrela orain. Hedabide erdaldunen eragin itzela igartzen da gaur eguneko herri txikietako bizilagunengan. Erreferentziak askotan erdarazko kateenak dira. Pertsona nagusi batengana joan eta hizkuntza edo euskara «topikoki naturala» topatzeko garrantzia ez dago egun. Kalitatea herri txikietan egotearena ere, aldatu egin da. Gaur egun kalitatea, duinagoa, ikasiagoa eta kontzientzia

gehiagoduna kaleko antolakuntzan topatzen da. Herri txikietan topatzekotan, herri txiki antolatueta izaten da, eta badaude oso aktiboak direnak eta kalitatea zaintzen dutenak.

Etorkizunari begira, arnasguneen garapenari erreparatzeko premia azpimarratzen ari gara. Zuen aburuz, zertan jarri behar litzateke arreta geroan ere profesional euskaldun eta trebeak ematen jarraitzeko? Nahiago bada, zer egin arnasguneak garapen sozialean maila handiko eremuak izateko?

Xabier —Arnasgune txikiak biziko dira arnasgune handien arabera, arnasgune handiek eragiten dutelako arnasgune txikiengan, eta ez alderantziz. Herri txiki aktiboak behar ditugu, eta horretarako batez ere kulturen ahul edo gabezia dauden herriek kontzientzia praktikara eraman behar dute. Hitz egitea oso inportantea da, baina kalitateari garrantzia ematea ezinbestekoa da. Euskalkiak galdu dira dagoeneko, euskalkien kontzeptua galdu da; «sukalkien» kontzeptua gelditu da. Batua eta etxeko hizkeraren (sukalkiaren) artean badago euskalki bat, eta azpieuskalki bat, eta zubi-lana egin beharko lukeen euskalki hori gainera pasa egiten da sarri, etxeko edo herriko hizkeran hitz eginez euskalkian ari garela. Euskalkiaren erreferentzia galdu egin da, eta sarritan kontrajartzen dira batua eta etxeko hizkera. Hedabide nazionaletan ahots erreferenteak «sukalkian» aritzea kontrakultura da. Hizkuntzaren erabilera kulturen zaindu beharko genuke. Kalitatea, duintasuna eta kohesioa zaindu.

Miren —Asko dago egiteko. Bizitza orekatu eta justuaren aldeko baldintzak sortu behar ditugu, gizon eta emakumeen aukera-berdintasunetik abiatuta, bizi-proiektu askeak gara ditzaten. Mahai gainean jarri beharreko neurriak aztertzen dihardute, nire arloari dagokionez, herriek eta herritarrek, eta identifikatu egin dituzte jadanik berdintasunaren aldeko proposamen zehatzak, hala nola jabetza-ereduan oztupoak kentzea, emakume nekazarien ekarpena prestigiatzeko ekimenak... ez soilik alor sinbolikoan, eguneroko errealitatea irakurrita, eragile moduan aintzat harturik, alegia.

Euskararen iraupenerako arnasguneetan eragitea ezinbestekoa da, eta nekez lortuko dugu aurrerabiderik herri horietan bizitzeko moduko baldintzak sortzen ez baditugu. Feminismoak erakutsi digu desoreka eta desberdintasunak ezin direla modu isolatuan borrokatu. Elkarren eragin oso sakonak daude eta genero-berdintasunaren alde egiten den orok bizi-orekaren alde egiten duela ikusten ari gara. Zentzu horretan, euskararen aldeko neurrietan ere genero-ikuspegia txertatzea ezinbestekoa da.

Laburbilduz, talentuarena, gai berria ez den arren, garrantzitsua den gakoa da. Talentua oso lotuta dago kapital sozialari. Eta bereziki etorkizuneko euskararen lurgunean beharko den trebetasunari: gauzak egiteko trebetasunari, sortzeko trebetasunari, ados jartzeko trebetasunari...

Hainbat klabe atara dira jardunaldietan zehar, trebetasun horri eusteko: haurtzaroa eta hiztunak bere ingurune hurbilarekin loturak eraikitzeke udalerrri euskaldunetan behar diren azpiegiturak; emakumearen egoera gehienbat herri txikietan eta horrek dakarren galera alde batetik eta errekupeazioa bestetik; saretzea tokiko garapenerako eta bereziki bertako hizkuntzari bizien eusten dioten herrien dinamismoa; hizkuntza-kontzientzia eta -kalitatea, eta, azkenik, arnasguneetako biztanleen artean ardura- eta eginkizun-banaketa ematen diren jarrera sexistak gainditu beharra eta komunitate inklusiboagoak eraikitzeke premia.

Amaitzeko, erabatekoa da lurgune euskaldunak talentua sortu eta garatzeko daukan premia eta horretarako duen erronka.

ONDORIOAK

ARNASGUNEEN ALDE EGOTETIK ARNASGUNEEN ALDE EGITERA

Arnasguneen alde egotetik arnasguneen alde egitera pasa behar dela ondorioztatu da Lurraldea eta Hizkuntza (LUHI) laugarren jardunaldi hauetan, bai eta subjektu juridiko gisa egituratzearen beharra. Horretaz gain, arnasguneen garapen jasangarriaren ikuspegitik gaian sakontzeko diziplina arteko ikerketa aplikatuko egitasmo berriak garatzea ezinbestekoa dela azpimarratu da, bai eta Lurralde Antolaketaarako Euskararen Plan Sektoriala garatzeko premia berretsi ere.

Hona hemen antolatzaileek bildu dituzten ondorioak:

1. Garapen jasangarriaren ikuspegian kokatu beharraz

Aurreko LUHI jardunaldietan landutako prebentzioaren ikuspegia aski ez zela argi ikusi zen. Jauzi berria eman, aurrera begira jarri eta garapenaren ikuspegia lantzea beharrezkoa dela ikusi da oraingoan. Garapen jasangarriaren paradigmak erakutsi izan duen gisan, garapen egokiak orekatua eta jasangarria izan behar du. Jardunaldiek erakutsi dute paradigma horretan sakontzeak argibide eta lan-ildo berri bezain interesgarriak eta beharrezkoak zabaltzen dituela.

2. Zeharkakotasuna garatzeko eta erdigunean kokatzeko garaia

Gero eta agerikoagoa da hizkuntza komunikazio eta gizarteratzeko tresna gisa jarduera eta harreman sozial guztietan presente dagoela. Hala izanik, argi dago harreman eta egitura sozial horiek baldintzatzen edo eraldatzen dituzten esku-hartzeek eragina dutela hizkuntzen normalizazio-prozesuan. Jardunaldi honen ondorioetan argi adierazi nahi da egungo gizarte-bizitzaren antolaketan, egituraketan edota jardunean eragiten duten proiektu guztiek hizkuntzen normalizazio- edo galera-prozesuak bultzatzen dituztela. Horrela, horietan guztietan hizkuntzaren dimentsioa hartzeko hainbat irizpide eta oinarri eskaini ditu LUHIren laugarren ekitaldiak.

3. Arnasguneen alde egotetik, arnaseguneen alde egitera

Azken urteotan geroz eta onartuago eta hedatuago dago arnaseguneen garrantzia hizkuntzaren berreskurapen- eta normalizazio-prozesuetan, bai eremu akademikoan, baina bai eta eremu politikoan ere. Horregatik, adostasun hori operatibizatu eta neurri zehatzetara itzultzeko garaia da. Jardunaldian landutakoak horretarako erreferentzia-markoa eskaintzen du, bai eta hainbat jarraibide posible ere.

4. Arnaseguneen kategorizazio juridikoa

Arnasegune geografiko zein soziofuntzionalei begira halako neurriak hartu behar badira, ezinbestekoa da arnaseguneak subjektu juridiko gisa egituratzea. Alegia, beharrezkoa da arnaseguneen, haien leuntze-eremuen eta haien arteko korridoreen kategorizazio eta aitortza juridikoa.

5. Ikerketa aplikatuko lerro berriak

Beharrezkoa ikusten da arnaseguneen garapen jasangarriaren ikuspegitik gaian sakontzeko diziplina arteko ikerketa aplikatuko egitasmo berriak garatzea. Ikerketa-lerro beharrezkoa, mamitsua eta eraginkorra izan daiteke eta.

6. Lurralde Antolaketa-erako Euskararen Plan Sektoriala. Lankidetzarako esparrua

Aurreko LUHI jardunaldietan atera izan den ideia den arren, berrir berresten da Lurralde Antolaketa-erako Euskararen Plan Sektoriala garatzeko premia. Uste da jardunaldian aurkeztutako edukiak material baliagarria eskain dezakeela plan sektorial hori garatzeko. Edukiaz gain, ordea, jardunaldiak plan hori garatzeko gizarte-eragileon eta erakunde publikoen arteko lankidetzaren eredu interesgarria eskaintzen du.

7. Arnaseguneetako euskaldunen kontzientzia eragin beharraz

Alde batetik, herritarren ahalduntzea jorratuz, eta, bestetik, identitatea balio aurrerakoien barruan landuz.

Eranskina

Arnasguneak: prebentziotik garapenera

2018ko UZTAILEAN

KONTSEILUA, UEMA, UEU, GAINDEGIA

KOKAPENA

Aski hedatu den ideia da lurgune euskaldunek edo arnagune geografikoek berebiziko garrantzia dutela euskararen normalizazio-prozesuan. Euskaldun kopuru handia duten herriak eta auzoak dira, euskaraz normaltasunez eta naturaltasunez bizi direnak, eta normalizatutako edozein hizkuntzak bete beharko lituzkeen funtzioak betetzen ditu euskarak, beren egunerokoan. Mendekotasun egoeran dago euskara, eta arnaguneak behar ditu, egungoari eusteko eta esparru berriak irabazteko. Horregatik, lan-ildo oso bat abiatu genuen, 2013an, udalerri euskaldunak bizirik mantentzeko, soziolinguistikoki diren modukoak izaten jarrai dezaten.

Lurraldea eta Hizkuntza (LUHI) jardunaldietako hiru edizioek ondorio argi bat utzi badute, hizkuntza-politikek duten zeharkakotasunarena izan da. Alegia, euskararen normalizazio-prozesuan, kasu askotan, zeregin edo ondorio nabarmenagoak dituztela hizkuntza-politikako sailetik aparteko beste sailetatik egiten diren politika publikoek. Hain zuzen ere, LUHIko azkeneko edizioan argi ikusi zen, arnagune gehienetan euskararen ezagutzak izaniko atzerakada, etxe berrien eraikuntzarekin eta herritar berrien etorrerarekin estuki lotzen zela. Horregatik, lehen urrats gisa, herri erakundeen politketan prebentzioaren ikuspegia txertatzeko ildoak landu genuen, garatzen duten ohiko jarduerak kalterik ez eragiteko gune euskaldunen euskarazko gizarte bizitzan eta kultur garapenean.

Orain, beste urrats bat aurrerago egin behar dela ikusi dugu, prebentzioaren ikuspegitik igaroz, lurgune euskaldunen eta arnaguneen garapen iraunkorra bermatzeko oinarriak proposatzera. Izan ere, eremu horiek sendotzean eta zabaltzean jotzen dugu normalizazio-prozesu orokorraren arrakasta, hein handi batean. Horrela, aipatutako proposamena osatzeko prozedurari begira ondorengo helburua zehaztu genuen:

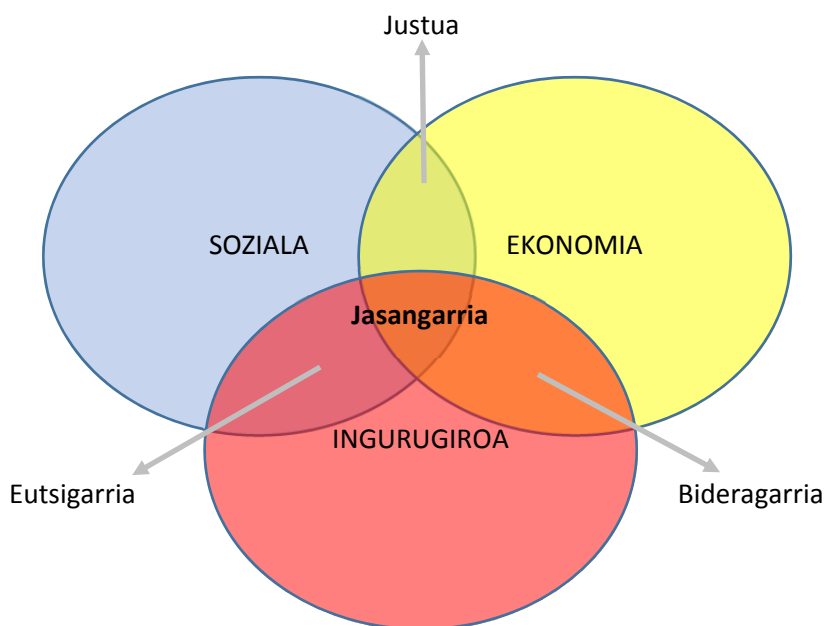
Prozesu honetan helburua lurgune euskaldunen garapen jasangarri baterako, aintzat hartu beharreko irizpideak eta oinarriak proposatuko dituen dokumentua osatzea izango da. Horretarako, garapen horretan zeresana izan dezaketen alderdi/politika desberdinak aztertzea eta horien inguruko proposamenak mahai gaineratzea bilatuko da.

Dokumentu hau beraz, ez dugu dokumentu itxi gisa ulertzen. Dokumentu irekia eta bizia izatea bilatzen dugu. Arnaguneen garapen jasangarriaren inguruko eztabaidan ekarpen bat egingo duena eta, espero dezagun, ondorengo urteetako garapen-bide horretan urratsak egiten joateko ideia baliagarriak eskainiko dituen. Eztabaidarako zabalik eskaintzen dugu, beraz, dokumentua, baina bai eta eztabaida zabaltzeko ere. Izan ere, euskararen normalizazioak ondorengo urteotan aurrera egingo badu, ezinbestekoa izango da arnaguneen garapen jasangarria.

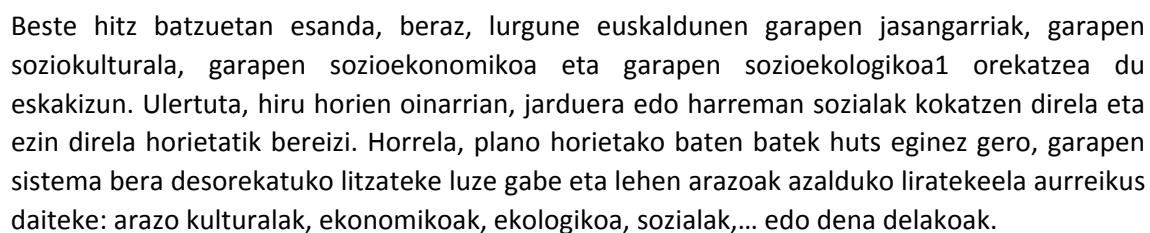
ALDAGAIK ETA DIMENTSIOAK: LAN-MARKOA

Aztergai izan daitezkeen alderdi desberdinak egoki identifikatu eta kokatzeko, beharrezkoa iruditzen zaigu lanerako marko posible bat mahai gaineratzea. Horrela, ikuspegi integrala izateko marko egoki bat ere eskaintze aldera.

Hortaz, lurgune euskaldunen garapen jasangarria aztertzen hasita, 1992an Rioko Munduko Gailurrean mundura hedatu zen jasangarritasunaren kontzeptua definitzeko erabili ohi diren hiru planoak aintzat hartzea interesgarritzat jo da:

Hiru plano horien arteko intersekzioan, edo bestela esanda, orekan, kokatzen da jasangarritasuna. Ez dago ikuspegi horretatik oso urrun arnaguneen testuinguruan askotan aipatu izan den garapen sozio-kulturalaren eta sozio-ekonomikoaren ikuspegia. Esan genezake, bi eremu horiei, ekologiarena gehitzen zaiela. Halere, garapen jasangarriaren inguruko teorian, alderdi kulturalak ez du hainbesteko pisurik hartzen eta plano sozialaren baitan kokatzen da. Hizkuntza-normalizazioaz ari garelarik, berriz, garrantzitsua iruditzen zaigu plano kulturalari behar duen garrantzia ematea. Hortaz, bi ikuspegiaren hibridazioa eginda, guk lurgune euskaldunen garapen jasangarritako ondorengo lan-markoa erabiltzea proposatu dugu:

3

LANERAKO METODOLOGIA:

Orain arte esandakoak, nola gauzatu dira, ordea? Bada, aipatutako proposamenak biltzen eta xehetzen joateko, ezagutza-arlo desberdinetako adituen iritzia jaso nahi denez eta gaur-gaurkoz gai horren inguruko informazioa mugatua denez, Delphi metodoa erabiltzea hobetsi genuen. Metodologia horrek galdera-txanda errepikakorren bidez aztergai baten inguruko adituen iritzi kolektiboa biltzea bilatzen du. Horrela, hainbat esparrutako adituen artean sor daitezkeen adostasunak identifikatzeko aukera emanez. Hona hemen prozesuan parte hartu duten adituen zerrenda:

1. Agirre, Lorea	8. Goikoetxea, Garikoitz
2. Aranbarri, Xabier	9. Irasuegi, Beñat
3. Arriola, Iratxe	10. Lurrebaso, Iñaki
4. Bengoetxea, Xabier	11. Larrarte, Joanmari
5. Esnaola, Imanol	12. Olaizola, Itxaso
6. Etxandi, Argitxu	13. Telleria, Koldo
7. Garmendia, Joseba	14. Txintxurreta, Iurdana

Metodoaren garapenari dagokionez, bi galdera-txanda egin ziren. Galdetegi bakoitzaren ondotik, partaide guztiei emaitza eta talde-eragilearen ekarpenak biltzen zituen itzulera-dokumentua bidali zitzaien. Bukatzeko, itxiera-saio bat egin zen, azken ekarpenak aurrez aurre eztabaidatu eta dokumentua ixteko.

Lehen galdetegian arnasguneen garapenari jasagarriari lotutako arazoen inguruko galdera irekiak izan ziren nagusi. Erantzunak aztertuta, aurrera begirako erronka nagusiak definitzera jo zuen talde-eragileak. Horrela, bigarren galdetegian, erronka proposamenen inguruko galdera itxietara eta esku-hartze proposamenak jasotzera jo genuen. Ekarpak bateratuta eta talde-eragiletik esku-hartze proposamenak eginda, itxiera-saioa egin eta dokumentuaren azken egokitzeak onartu ziren.

EMAITZA. ARNASGUNEEN GARAPEN JASANGARRIRAKO OINARRIAK:

Emaitzak xehe azaltzen hasi aurretik, dakartzagun hona adituen ekarpenetan jasotako zenbait ideia, gaiaren konplexutasuna argi eta zehatz kokatzeko interesgarriak direlakoan:

Garapen-ereduak hizkuntza gutxiagotuen garapenean duten eragina estua eta konplexua da. Ez dago garapen jasangarririk hizkuntza-garapen jasangarririk ez bada. Arnasguneetako garapen-ereduak hizkuntzaren garapena esplizituki eta berariaz barneratu beharko luke.

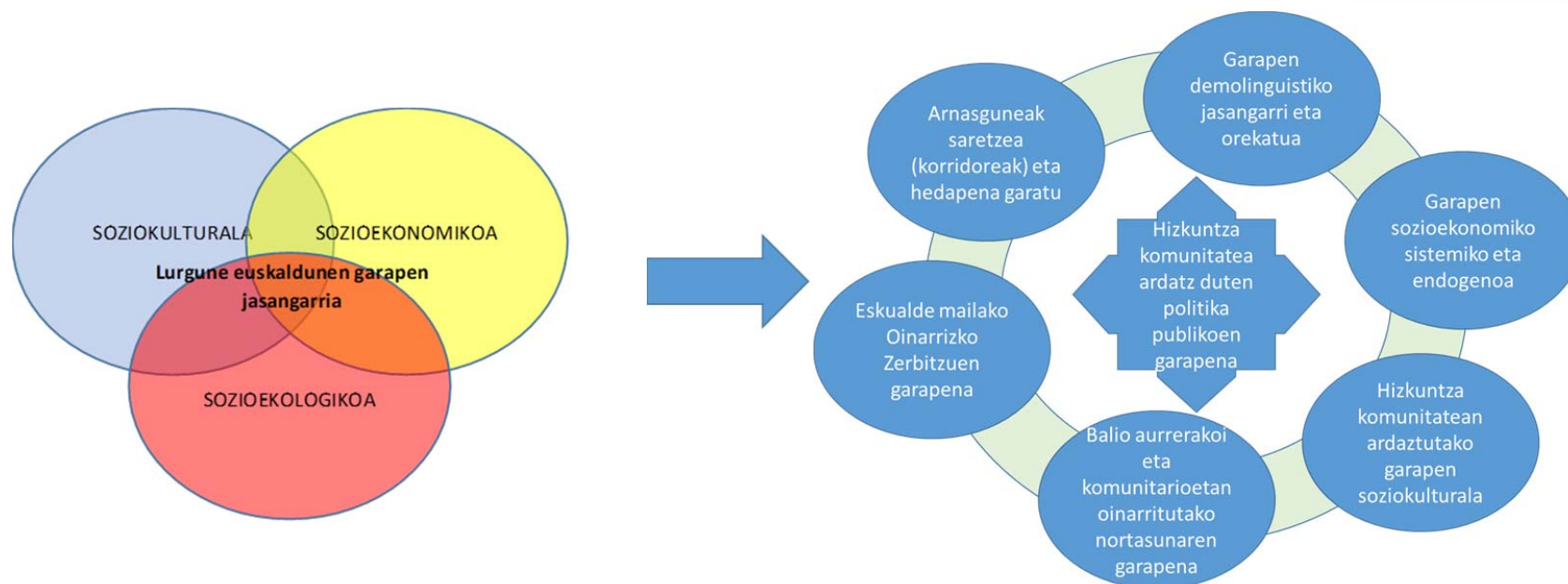
Begirada holistikoa eta zehar-lerrotasuna beharrezkoak dira. Etxebizitza eta garraio ereduak, eredu ekologikoeak, demografia-aldaketek eta etorkinekiko harrerak, kultur sorkuntzak eta kontsumoak, ekonomia-ereduek... eragin nabarmena dute euskararen erabileran.

Hemen hainbat aldagai, bakoitza bere aldetik, aipatuko bada ere, begibistakoa da eragina multifaktoriala dela. Elkar elikatzen dute. Horregatik, irtenbideak proposatzean, ikuspegi ahalik eta sistemikoen jarraitzea beharko da.

ERRONKAK

Proposamena osatzeko arazoen azterketatik abiatu gara. Horrela, arnasguneen garapenari begira mahai gaineratu diren arazo edo eragozpen guztiak aztertuta, aurrera begira esku artean ditugun erronkak definitu dira. Horretarako, arazoak gaika multzokatu ditugu (demolinguistika, sozioekonomia, soziokultura, zerbitzuak...) eta gai horietako bakoitza zein norabidetan garatu beharko litzatekeen identifikatu dugu arazoen nondik norakoen arabera. Alegia, gai horien garapen egokia definitzeko, norabide egoki hori ezaugarritu egin dugu. Hortaz, erronka bakoitza bi aldagai horiek zedarritzen dute: gaiak eta norabideak.

Erronka horiek, hain zuzen ere, hasieran aurkeztu genuen garapen jasangarrirako lan-marko orokorraren edo eskemaren garapen eta zehaztapen gisa ulertzen ditugu. Horrela, erronka horiek ere garapenaren ikuspegi kokatu ditugu. Hona hemen esandakoaren irudikapen grafikoa:

Aurrez esandakoaren arabera egoki kokatzeko, jarraian xehetzen dizkizuegu erronkak, gaia eta ezaugarritzea edo norabidea bereiziz:

ERRONKA	GAIA	EZAUGARRITZEA/NORABIDEA
Garapen demolinguistiko jasangarri eta orekatua	Demolinguistika	Garapen jasangarri eta orekatua
Garapen sozioekonomiko sistemiko eta endogenoa	Sozioekonomia	Garapen sistemiko eta endogenoa
Tokiko Oinarrizko Zerbitzuen garapena	Oinarrizko zerbitzuak	Garapen funtzionala
Hizkuntza-komunitatean ardaztutako garapen soziokulturala	Soziokultura	Hizkuntza-komunitatean oinarritutako garapena
Balio aurrerakoi eta komunitarioetan oinarritutako nortasunaren garapena	Nortasuna	Balio aurrerakoi eta komunitarioetan oinarritutako garapena
Arnaguneak saretzea (korridoreak) eta hedapena garatu	Korridoreak, saretzea	Arnaguneen korridoreetan oinarritutako garapena
Hizkuntza-komunitatea ardatz duten politika publikoen garapena	Politika publikoak (zeharkakoa)	Hizkuntza-komunitatea ardatz izanda garatzea

1. Garapen demolinguistiko jasagarri eta orekatua

Biztanleria gorde, gaztea batez ere, eta hizkuntza-araua erreproduzitzeko gaitasuna duen biztanleria izatea da erronka honen funtsa. Alegia, arnaguneak ez daitezela jendez hustu eta horrekin batera, bertako hizkuntza-araua barneratu duten pertsonak gordetzea. Izan ere, biztanleria horri eutsi ezean, arau hori geroratuko dutenak galduko baitira. Erronka honen jatorrian dauden arazoak hiru jatorri ditu:

- **Emigrazioa.** Bertakoak, batik bat gazteak, kanpora joatea.
- **Immigrazioa.** Kanpotik datozenak, sarritan, erdaldunak dira. Horien kopuruak eta nolakotasunak eragina izan dezake, zahartuz eta mehartuz doan komunitate horretan.
- **Jaiotze-tasa baxua.** Euskal Herrian orokorra da, bai eta arnaguneetan ere. Ez dago belaualdien ordezkapen askirik, herriak zahartzen ari dira. Gizarte hori ez da berritzen modu jasagarri batean. Urritze eta mehartzea.

Garapen demolinguistikoak, noski, **ingurumenaren garapen jasagarriarekin ere orekan** egon behar duela ulertzen dugu. Horrela, biak ala biak urbanizazioarekin eta etxegintzarekin duten lotura aintzat hartuta, **urbanizazio- eta etxegintza-ereduak garapen demolinguistiko jasagarri eta orekatuaren zerbitzura** egon beharko du

Horrek, urbanizazio- eta etxegintza-proiektuak **dimentsioan eta denboran** garapen horren beharretara egokitzea ekarri beharko luke.

2. Garapen sozioekonomiko sistemiko eta endogenoa

Herrian edo gertuko inguruan bizimodua ateratzeko bitartekoak behar ditu arnaguneko biztanleak. Bai eta herriak berak oinarritzko zerbitzu eta azpiegiturak kudeatzeko bitartekoak ere. Horrek, tokiko jardun ekonomikoa zehaztu eta garatu beharra dakar. Eskualde unitate funtzional nagusi gisa hartuta, baina eskala anitzeko (auzo, herri, eskualdea, herrialde...) ikuspegia izanda. Bai eta herriaren garapenerako definitu beharreko **eredu-sozioekonomikoak bertako herritarren behar eta konpetentziak zein inguruak eskaini eta jasan ditzakeen aukera eta jardun dinamikak (industria, ikerketa, nekazaritza, energia berriztagarriak...) ere aintzat hartzea** ere. Horrela, ingurunearen eta ingurumenaren ikuspegitik tokian tokiko lurralde-kudeaketa modu endogenoak bultzatuz eta horri lotuz tokiko lurraldearen zaintza.

Alegia, definitu beharko litzateke, **zein sektore-ekonomiko bultzatuko** den lekuan leku arnaguneen garapena bultzatzeko. Horrela, funtsezkoa da **inplantazio berriek** bertako herritarren enplegua hobetzea. Baina, horretaz gain, egitasmoak ezin du mugatu jarduerak erakartzera, **bertako biztanleria aktiboa kontratatze** modukoa izan beharko luke, eta horren bitartez, egonkortasun soziodemografikoa zaindu.

Bizitza- eta lurralde-eredu zonifikatuek lana, bizitza eta aisia lurraldean barrena barreiatu dituzte. Horrek arnaguneetako tokiko garapena asko mugatu du, eta lurralde mailako antolaketa batean asetzen dira bizi beharrak, ez, ordea, tokian bertan. Hortaz, garapen sozioekonomiko endogenoa lantzeaz ari gara, bai eta ikuspegi sistemikoa izan beharraz ere. Izan ere, ulertzen baitugu, arnagune askotan lantokien inplantazioak dituen zailtasunak aintzat hartuta, bertako herritarrek zein lantokitara joan beharko duten aintzat hartu eta horietan **hizkuntza-irizpide edo arau egokiak** eman daitezzen ere lan egin beharko dela.

3. Tokiko Oinarrizko Zerbitzuen garapena

Zerbitzuen eskuragarritasunak bi alderdi zehatzetan eragin nabarmena du. Batetik, herriko harreman-sareetan. Ezin dugu baztertu herri gehienetan zerbitzu horiek (eskola, denda, taberna...) izan ohi direla jendearen **sozializazioarako espazioak**. Sozializazio hori euskaraz eta euskararen erabileraren aldeko arau soziala transmitituz eman dadin, beraz, berebiziko funtzioa betetzen dute zerbitzu horiek.

Horrekin batera, aurreko erronkei lotuta, **zerbitzuen hurbiltasunarekin erraztu** edo zaildu egin daiteke bertako **biztanleriaren egonkortasuna**.

Hortaz, **zerbitzuak euskararen erabileraren aldeko arau soziala transmititzeko** horien garapena bermatu beharko da. Arnasguneetan **bertan lehentasunez ezarri beharreko oinarrizko zerbitzuak** definituz (hezkuntza, zaintza, aisialdia...) eta horrekin batera, oinarrizko zerbitzuen gertutasuna eta irisgarritasuna bermatzeko inguru hurbilean **herrian bertan jaso ezin dituzten zerbitzuen euskarazko sare funtzionalak** garatuz.

Horrek, ezinbestean, lotura zuzena du mugikortasunarekin. Mugikortasunak bi aldagai nagusi ditu: **garraioa eta azpiegiturak**. Alegia, garraio-sistema publikoak zein eremu (auzo, herri,...) lotzen dituen, batetik. Eta, garraioari begira eratutako dagoen azpiegitura sareak (oinezkoentzat, bizikletentzat, trenarentzat, kotxeentzat, autobusentzat) ere zein lotura egiten dituen, bestetik. Horrek guztiak, noski, arnasguneetako joan-etorrien nondik norakoak baldintzatuko ditu, eremu batzuetarako irisgarritasuna erraztuz eta besteena zailduz.

Horregatik diogu, arnasguneen kasuan, euren garapen jasangarriko beharrezkoa dela **arnasguneen arteko loturak eta saretzea oinarri izango dituen mugikortasunaren garapena**. Bai arnasgune geografikoen artean, baina, **bai eta arnasgune funtzionalei** begira ere. Horrela, **herrian bertan eskuragarri ez dauden zerbitzuen bila** hiriburura jotzea bultzatu beharrean, **eskualde barruko edo inguruko herrien arteko mugikortasuna erraztuz**. Hortaz, garraio publikoaren ikuspegitik zein azpiegituren ikuspegitik, arnasguneen arteko hartu-emana eta jendea arnasguneen artean eroso mugiarazteko bitartekoak eskaini behar dira.

4. Hizkuntza-komunitatean ardaztutako garapen soziokulturala

Praxi komunitarioa egonkorra izatea gakoa da. Horretarako, **kultur sormen intentsibo eta diziiplina anitzekoa** bultzatu behar da, izan artean, izan prozesu sozialetan (enpresen edo proiektu sozialen sorrera). Horrela, arnasguneetako biztanleak hiltun osoak, jasoak eta kontzienteak izateko eta hizkuntza-komunitatearen kontzientzia lantzeko ezinbestekoa da euskararekin batera euskal **kulturaren garapena eta transmisioa** eremu horietan ematea. Noski, transmisio hori arnasguneetara kanpotik bizitzera etorritako herritarrei bermatzeko harrera-prozesuak egoki (etorri berrien jatorri eta beharretara egokitua) garatzea ere beharrezkoa izango da, bai eta behar den kasuetan euren kultura euskaratik eta euskaraz ezagutu eta lantzea ere, beraien inklusioa errazteko.

Horrekin batera, euskal kulturaren edo euskal munduko **erreferenteak** bultatu behar dira. Egungo mundu globalizatuan kanpoko erreferenteak inoiz baino eskuragarriago ditugunez,

euskal kulturari lotutako erreferenteak sortu eta ikusgarri egiteko ahalegin bereziak egin behar dira hezkuntzaren eta komunikazbideen esparruetatik.

Hortaz, **euskal kulturaren sormena, transmisioa eta ikusgarritasuna bideratzea** eta arnaguneak horrekin blaitzea ezinbestekoa da. Horretarako, arnaguneetan adin-tarte guztientzako **euskarazko kultur eskaintza egokia** garatuz.

5. Balio aurrerakoi eta komunitarioetan oinarritutako nortasunaren garapena

Globalizazioak eta egungo gizarte-ereduak bizi-maila guztietan eragin digu, behar eta imaginario berriak sortuz. Horrek herri-giroan eta harreman-sareetan aldaketak eragin ditu. Bakoitza berean barnebiduago dago. Bizimolde individualistagoa eta kontsumoaren kultura nagusitzen ari dira. Horrek hitzunen osaera linguistikoan ere aldaketak eragin ditu.

Hitzunak bere **hizkuntzaz eta hizkuntza-komunitateaz dituen iritziak, ikusmoldeak eta jarrerak**, modu nabarian **eragiten** dute **hiztun horren jokaeran eta hizkuntza horren beraren erabileran**. Hizkuntza-ohiturak **ezartzerakoan** ere (auzotar berriekin) ezinbestekoa da alde aurretik bertako identitatearen gaineko kontzientzia indartsua izatea herritarrek, eta etorri berriak modu inplizituan sentitzea. Horregatik, **balio eta praxi aurrerakoietan, komunitatean eta, noski, euskaltasunaren paradigmaren errotutako identitatea** garatu behar da arnaguneetan. Hori bideratuko duen eragile, aktore edota instituzioen sistema osatuz.

Askotan esan izan den bezala, hizkuntza-gatazka, beste hainbat esparrutako gatazkekin (generoa, soziala...) gertatzen den bezalatsu, **botere-gatazka** da, funtsean. Horregatik, hizkuntza-normalizaziorako ezinbestekoa da **balio aurrerakoiek bere egingo dituen eta ahaldunduko den euskal identitatea** etengabe sortu eta birsortzea, edo elikatzea. **Euskaraz bizitzea, ongi bizitzearekin lotu** behar da.

Identitate hori, gainera, ahaldunduko bada, komunitatea sortu eta komunitatea bere egin beharko du. Konpetentzia hauspotzen duen egungo gizarte-ereduaren parean, kooperazioari balioa emanez edo gurean ezagunagoa izan den auzolana errotuz. Kapital sozial hori hitzunen aktibazioaren erabiliz, identitatea, euskalduntasunetik harago, euskaltzaletasunera joan dadin eta hitzunen aktibazioak eraldaketa soziala bultzatu dezan.

6. Arnaguneak saretzea (korridoreak) eta hedapena garatu

Argi dago, arnaguneak ez daudela ingurutik isolatuta. Are gehiago, inguruari gero eta konektatuago daude, eta inguruaren aldetik geroz eta eragin gehiago jasaten dute. Hori horrela, garrantzitsua da **arnaguneen saretzea eta hedapena lantzea**. Erronka hori korridore ekologikoen ikuspegiarekin lotzen da.

Arnaguneen garapenak ere eskatzen du arnagune desberdinen arteko loturak lantzea.

Horretarako, **arnaguneak, euren arteko korridoreak, leuntze-eremuak (buffer) eta garapen eremuak zehaztuz**. Eremu horietan, noski, lurguneak ez eze, arnagune soziofuntzionalak ere korridore horiek osatzeko aintzat hartu beharko dira. Horrela, eremu horien **guztien izendapena eta babes legala** garatu behar da. Arnaguneek inguruan dituzten herri eta eskualde-buruek trataera berezia jasoko lukete horrela. Horrek arnaguneen hedapenerako

aukerak areagotuko luke eta denboran zehar leuntze-eremuak eta korridoreek espazio berriak irabaziko lirateke.

Horrekin batera, **sare hori osatzen duten eremuen arteko lotura organikoa** ere landu beharko da. Arazoen aurrean hausnarketa kolektiboa egiteko eta erantzun globalagoak bilatzeko, estrategia handiago eta komun batetik.

7. Hizkuntza-komunitatea ardatz duten politika publikoen garapena

Behin eta berriz ageri den bezala, arnasmuneen garapenean elkarri lotutako eta elkar gurutzatzen diren aldagai desberdin askok du eragina. Horri erantzuteko, beraz, hizkuntza-politikaren **zeharkakotasuna** ezinbestekoa da. Arlo edo **sail guztietako politika publikoak** blaitu behar ditu euskararen normalizazioak, bai eta **administrazioko maila guztiak** (udala, eskualdea, herrialde, erkidegoa) ere.

Euskararen normalizazioa ardatz duten politika publikoek, berriz, ezinbestean, aitortu behar diete **arnasmuneei** euskararen normalizaziorako duten **balio estrategikoa**. Horrek eragina izan beharko luke, noski, arnasmuneetan eragiten duten ezein politiketan, bai eta arnasmuneen garapenerako bideratuko **baliabideetan** ere, arnasmune askotan udalek baliabide gutxi izaten baitute.

Bide horretan, arnasmunetarako eta euskararen normalizaziorako politika publiko egokiak garatu behar dira. Lege garapenari dagokionez zein baliabideen bidez garatu beharreko sustapenari dagokionez ere. Horrek, **marko legal egokia** garatzea eskatzen du. Egun, judizializatua dagoen eremua izaki, arnasmuneen garapenak oinarri eta babes legal sendoak eta egokiak izan behar ditu. Horrela, arnasmune diren eremuetan, **lurraldetasun-printzipioa** aplikatzera joaz.

ESKU-HARTZE PROPOSAMENAK

Erronka horiek garatzeko, esku-hartze proposamenen inguruan jasotako ekarpenak aztertu ondotik, lehendik eginiko proposamenak berraztertu, bateratu, findu... eta jasotako iritziak aintzat hartuta, talde-eragiletik esku-hartze proposamen zehatz batzuetan arreta jartzera jo dugu.

Proposamen horiek gai honi jarraipena emateko lanerako ildo gisa irudikatu nahi izan ditugu. Ariketa horrek, noski, zenbait proposamen kanpoan uztea eta gutxi batzuei lekua egitea eskatu digu. Hamaika proposamen egin ditugu eta beste hamaika kanpoan utzi behar izan ditugu. Halere, uste dugu fokua fintzea ere beharrezkoa dela eraginkortasunean irabaziko badugu eta egingarria izango den bide bat zabalduko bada.

Proposamenak egiterakoan aintzat hartu ditugu ondorengo hiru **irizpideak**: **eragina, egingarritasuna eta urgentzia**. Ez hori bakarrik, ordea. Eginiko proposamenak ondorengo urteei begira arnasmuneen garapen jasagarriaren ikuspegitik zabaldu beharko liratekeen lan-ildo proposamen gisa ulertu behar direla uste dugu. Proposatutako erronkak aurrera eramateko abian jarri beharreko egitasmo zehatzak edota dekalogoak. Eztabaidagarri eta

eztabaidarako zabaltzen dugun proposamena duzue, beraz, ondorengo. Eta, lanerako bide-
orria eta ondorengo urtetarako abiapuntu operatiboa eskaini nahi du.

ERRONKA	ESKU-HARTZE PROPOSAMENAK
Garapen demolinguistiko jasagarri eta orekatua	1. Lurralde Antolaketarako Gidalerroetan, udalerri bakoitzak duen gehienezko hazkundera (etxebizitza berri kopurua), arnaguneen kasuan, hazkunde endogenoaren beharretara egokitu
	2. Gazteei bideratutako ekintza-plana (besteak beste etxebizitza eta laguntza politikak) diseinatzea, herrian jarraitzeko erraztasunak izan ditzaten
Garapen sozioekonomiko sistemiko eta endogenoa	3. Arnaguneetako herritarren behar eta konpetentziak zein inguruak eskaini eta jasan ditzakeen aukera- eta jardun-dinamikak (ikerketa, nekazaritza, energia berriztagarriak...) ere aintzat hartuta, tokiko garapen sozioekonomikorako plana diseinatzea.
	4. Arnaguneetako eta arnaguneen eskualde-buruetako lantoki berrien ezarpenari hizkuntza-irizpideak ezarriko dizkien araudia garatu
	5. Herrian edota eskualdean ekonomia sozial eta eraldatzailean oinarritutako proiektu komunitarioak eta ekonomikoak babestu eta berriak sortzea sustatu
Eskualde mailako Oinarritzko Zerbitzuen garapena	6. Arnaguneen garapenerako oinarritzko zerbitzuak katalogatu (hezkuntza, osasuna, gizarte-zerbitzuak...) eta herrian bertan zein eskualde-mailan eskaintza integrala osatzeko plana garatu, horretarako egon litezkeen baldintzak (ume kopurua, ratioak...) malgutuz
Hizkuntza-komunitatean ardaztutako garapen soziokulturala	7. Herri-giro bizia bermatzeko ekipamendu eta elkarteak eratu, lagundu, saretu eta estrategikoki kokatu daitezen neurriak hartu (hirigintza-plangintza)
Balio aurrerakoi eta komunitarioetan oinarritutako nortasunaren garapena	8. Hizkuntza jarrerak eta praxi egokiak (ahalduntzea, erresilientzia, memoria soziolinguistikoa...) lantzeko eskolaz kanpo eta eskolarako proiektu Curricularra landu
	9. Kanpotik arnaguneetara bizitzera etorritako herritarrei bertako komunitateko kultura eta praxiak transmititu eta inklusioa errazteko, harrera-programa egokiak (etorri berrien jatorri eta beharretara egokitua) diseinatu eta inplementatu.
Arnaguneak saretzea (korridoreak) eta hedapena garatu	10. Arnaguneen (lurgune eta soziofuntzionalak) saretzea (korridoreak) eta hedapena garatzeko lurralde plan sektoriala (LPS) diseinatzea
	11. Arnaguneen (lurgune eta soziofuntzionalak) saretzea (korridoreak) garatzeko mugikortasun planak definitu
Hizkuntza-komunitatea	12. Arnaguneen (lurguneak eta funtzionalak) lege-kategorizazioa eta

ardatz duten politika publikoen garapena	izendapena landu. Horren arabera, eremu horietarako politika publikoetako baldintza bereziak ezarriz
--	--